

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนหมู่บ้านโพนสูง หมู่ 4

ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

ศิริรัตน์ ม่วงเอี่ยม : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
 กองทุนหมู่บ้านโพนสูง หมู่ 4 ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
 อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์พีระพงษ์ อุฑารสกุล, 186 หน้า

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ในการประเมินเพื่อศึกษาการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง ในด้านต่าง ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินการประเมินใช้รูปแบบของซีพีพี (CIPP Model) เป็นตัวกำหนดกรอบและขอบเขตของการประเมินโครงการ ในส่วนของการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบรายงาน (บร.) 1-12 ซึ่งสำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ เป็นผู้ออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหมู่บ้าน และกองทุนหมู่บ้านโพนสูง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน คือ สมาชิกผู้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง และกลุ่มครัวเรือนในหมู่บ้านโพนสูง

ผลการประเมินโครงการสรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ส่งผลให้หมู่บ้านโพนสูง และกองทุนหมู่บ้านโพนสูง เกิดศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและสมาชิกในหมู่บ้านมากขึ้น รวมทั้งยังสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในระดับสังคมต่อไป

โดยภาพรวมของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง มีปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ที่ช่วยส่งเสริมและขัดขวางการเติบโตของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการคิดหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ที่จะทำให้การดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง บรรลุตามวัตถุประสงค์ให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์อันแท้จริงที่จะเกิดขึ้น และส่งผลถึงประชาชนของหมู่บ้านโพนสูง และประชาชนของประเทศอย่างแท้จริง

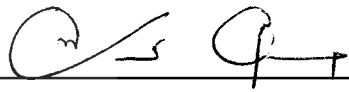
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
 ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา

หน้าอนุมัติ

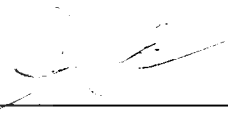
อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและประเมินโครงการของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

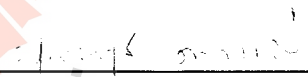

(อาจารย์ไพระพงษ์ อุฑารสกุล)

กรรมการสอบ

(อาจารย์เรื่ออากาศเอกประ โยชน์ คำสวัสดิ์)

(นางปณณช ดาวเที่ยง)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

(รศ. กงสกร กงสกรกุล)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิ

เช่น

- อาจารย์พีระพงษ์ อุทราสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- อาจารย์นิคม พรประสิทธิ์ และ นางปณณช ความเที่ยง อาจารย์นิเทศก์
- รองศาสตราจารย์ ดร.องค์การ อินทร์พรมย์ ที่ให้คำแนะนำปรึกษานี้หาสารนิพนธ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านการวิชาการ
- คุณสมนึก นวมโคกสูง ประธานกองทุนหมู่บ้านโพนสูง, นายเหมื่อน นวมโคกสูง ผู้ใหญ่บ้านโพนสูง, คณะกรรมการและที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านโพนสูงทุกท่านที่อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับข้อมูลและงานในด้านอื่นๆ ตลอดจนให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่ และการสร้างความคุ้นเคยกับหมู่บ้าน ขอขอบคุณชาวบ้านโพนสูงที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ
- คุณเสาวลักษณ์ บุตรไชย, คุณพิเชษฐ์ วันทากุล, ที่ให้คำแนะนำปรึกษาในการทำสารนิพนธ์

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้ประเมินประสบความสำเร็จในชีวิต

ศิริรัตน์ ม่วงเอี่ยม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
 บทที่ 1 บทนำ.....	 1
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีการดำเนินงาน.....	5
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ.....	8
 บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	 9
1. นโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	9
2. ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	11
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	16
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน	17
5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	18
6. หลักการประเมินโครงการแบบชีพโฟมเดล.....	19
7. เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ.....	23
1. รูปแบบการประเมิน	23
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	25
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน.....	28
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน.....	43
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ.....	47
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	47
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม.....	76
3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	81
4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	83
5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	83
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ.....	85
1. สรุป อภิปรายผล	85
1.1 สรุป	85
1.2 อภิปราย	87
2. ข้อเสนอแนะ.....	89
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	95

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. กรรมวิธีการนวดแป้งเพื่อนำมาทำขนมจีน	182
2. กรรมวิธีการบีบแป้งด้วยผ้าขาวบางก่อนจะนำไปโรยใส่น้ำเคือด	182
3. เมื่อนำแป้งโรยลงในน้ำเคือดแล้วตักขึ้นเพื่อที่จะนำขนมจีนที่ได้ไปจับเป็นแพ	183
4. เครื่องเทศที่ใช้ในการทำน้ำยาปลาป้า	183
5. เครื่องเทศที่ใช้ในการทำน้ำยาหวาน	184
6. เครื่องเทศที่ใช้ในการทำน้ำยาไก่	184
7. เจ้าของร้านแม่สมจิตรเข้าร่วมงาน 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ของตำบลหมื่นไวย	185

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้เจอมานเมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นสาเหตุให้ระบบการเงินและเศรษฐกิจของประเทศต้องชะงักลงและเป็นผลที่ก่อความเสียหายต่อเศรษฐกิจทุกชนชั้นของประเทศ สิ่งนี้ทำให้รัฐบาลเข้ามาแก้ปัญหาให้กับประชาชนในระดับเศรษฐกิจโดยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเป็นการช่วยกระตุ้นระบบเงินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของประชาชน การเริ่มจัดตั้งครั้งแรกนั้นเกิดปัญหามากมายเนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการที่ใหม่สำหรับคนไทยและเป็นโครงการเร่งด่วนยังไม่มีกฎหมายรองรับเท่าที่ควร การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ หมู่บ้านโพนสูง ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งได้มีการจัดตั้งกองทุนเช่นกัน

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุน ที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้หรือไม่
2. เพื่อศึกษาผลดีและผลกระทบในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ
4. เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะช่วยให้โครงการมีประสิทธิภาพผลมากที่สุด

3. กรอบแนวคิดทฤษฎี

การวิจัยต้องมีเครื่องมือที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการประเมินความสำเร็จของโครงการหรือการวัดความสามารถในการบรรลุผลของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการดำเนินงานว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด แนวคิดและรูปแบบการประเมินมีอยู่อย่างหลากหลายรูปแบบตามแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญ ด้านการประเมินแต่ละบุคคลที่ได้นำเสนอแนวคิด โดยการเชื่อมโยงความคิดกับประสบการณ์ของตนเอง อย่างเช่น (ชุดวิชาการประเมินเพื่อการพัฒนา, 2545)

1. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Idcologies and Model) สคริฟเวน ได้กำหนดความหมายของการประเมิน “การประเมิน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและการกำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน” โดยได้จำแนกประเภทของการประเมินออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การประเมินยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ใช้เป้าหมายของโครงการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายของโครงการหรือไม่ โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ระยะ คือ

- 1) การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) มีเป้าหมายของการประเมินเพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่อง ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการโครงการ เพื่อนำไปใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการระยะต่อไป
- 2) การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) มีเป้าหมาย คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดคุณค่าความสำเร็จของโครงการที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนาปรับปรุงโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

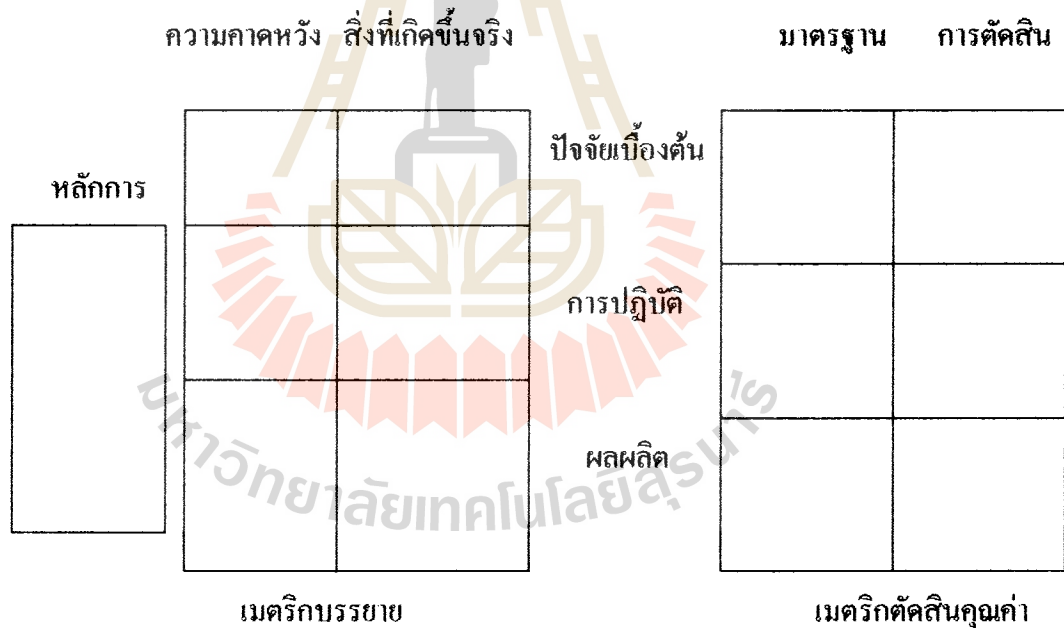
1.2 การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายเท่านั้น แต่จะนำผลกระทบอื่นๆ มาร่วมพิจารณาในการตัดสินใจคุณค่าด้วยระบบคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพที่สามารถรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อน ดังนั้นการประเมินตามแนวทางนี้ควรที่จะมีการออกแบบการประเมินให้มีความยืดหยุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่าอันจะช่วยส่งเสริมให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพในส่วนที่จะใช้ข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากกว่า แต่มีความยุ่งยากที่เกิดขึ้นคือการพิจารณาอย่างครอบคลุมในการดำเนินการ โครงการใดๆ ที่ตัวชี้วัดเกณฑ์และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจะระบุเป็นแนวทางที่ชัดเจนได้ค่อนข้างยาก

นอกจากนี้ สตรีทเวน ได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อาทิ จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา หรือประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการประเมินวิธีการนี้เป็นการประเมินเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ โครงการ
- 2) การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินโครงการมีต่อผู้รับบริการจากโครงการ

2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสเตก (Stake's Concepts and Model of Evaluation)

สเตก ได้กล่าวถึง การประเมิน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายแล้วนำมาจัดให้เป็นระบบที่มีความหมายในการประเมิน โดยได้นำเสนอรูปแบบการประเมิน เกาทิแนนซ์ (Stake's Countenance Model) ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 เมตริกบรรยายและเมตริกตัดสินคุณค่า

จากแผนภูมิ สเตก ได้กำหนดการประเมินออกเป็น 2 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มิติในแนวดิ่ง จำแนกออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. สิ่งนำ (Antecedents) หมายถึง สภาพของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วก่อนที่จะดำเนินการโครงการ
2. การปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง การดำเนินการของโครงการตามจุดประสงค์ที่

กำหนดไว้

3. ผลผลิต (Outcome) หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการที่มีการดำเนินการโครงการ
มิติที่ 2 ในแนวนอน ที่จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนของการบรรยาย (Description) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริงหรือที่
ต้องการให้เกิดขึ้น ที่สามารถสังเกตได้ จำแนกออกเป็นส่วนย่อยๆ 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ความมุ่งหมายที่คาดหวัง หรือต้องการให้เกิดขึ้น

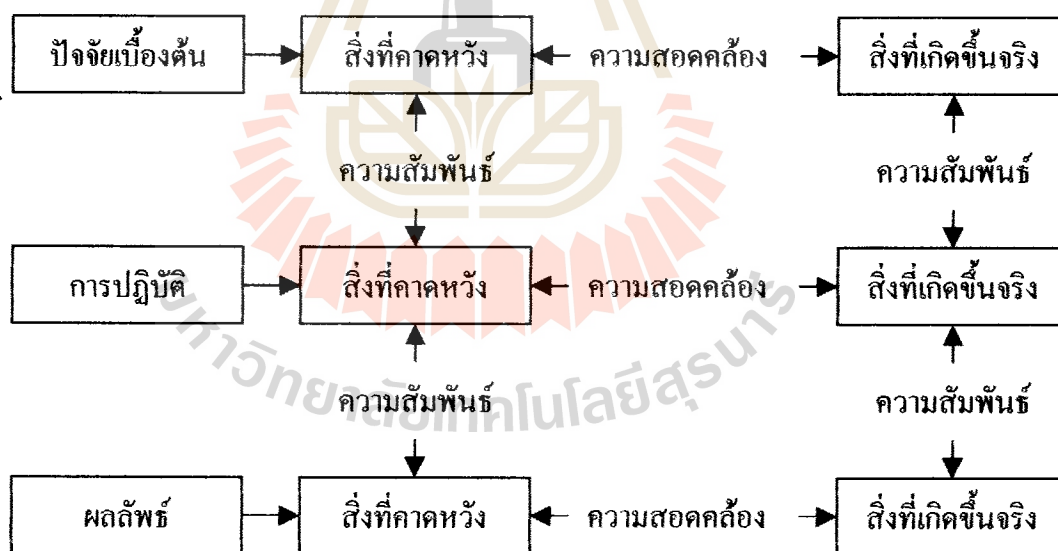
1.2 ผลที่เกิดขึ้นจริง

2. ส่วนของการตัดสิน (Judgement) หมายถึง สภาพของการตัดสินใจเชิงประเมิน
จำแนกออกเป็นส่วนย่อยๆ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 มาตรฐาน ที่กำหนดขึ้นเพื่อเทียบผลที่เกิดขึ้นว่ามีคุณภาพในระดับใด

2.2 การตัดสิน เป็นการนำผลที่เกิดขึ้นมาเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด

ซึ่งสะดวกให้นำเสนอความสัมพันธ์และความสอดคล้องของการใช้มาตรทั้งสอง ดังแสดงใน
แผนภูมิที่ 2.2

แผนภูมิที่ 2.2 ประเด็นที่ประเมินและการพิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้อง

จะมีทฤษฎีและรูปแบบของการประเมินมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินในครั้งนี้
แต่การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านนี้ ได้มีการกำหนดต้นแบบทางความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า
“ชิฟฟ์โมเดล” ซึ่งเป็นแนวคิดที่นิยมใช้กันมากในการประเมิน ซึ่งแนวคิดและรูปแบบการประเมิน
ชิฟฟ์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam’s CIPP Model) กล่าวว่า “การประเมิน เป็นกระบวนการของ

การระบุหรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ”

Stufflebeam แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. Context (C) การประเมินบริบท
2. Input (I) การประเมินตัวป้อนเข้า
3. Process (P) การประเมินกระบวนการ
4. Product (P) การประเมินผลที่เกิดขึ้น

4. วิธีการดำเนินการ

4.1 การวิเคราะห์โครงการ

ประเภทของการวิเคราะห์โครงการ

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของโครงการ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบภายนอก หมายถึง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อโครงการที่อาจจะส่งผลให้โครงการบรรลุจุดประสงค์ หรือไม่บรรลุจุดประสงค์

- 1.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบภายใน หมายถึง การวิเคราะห์ส่วนประกอบของโครงการใน 3 ประเด็น คือ

- 1) ความสมบูรณ์ของโครงการ คือ มีองค์ประกอบของโครงการครบถ้วน
- 2) ความเหมาะสมและประโยชน์ของโครงการ คือ พิจารณาถึงความสอดคล้องขององค์ประกอบ ต้องมีการเชื่อมโยงกันรวมถึงพิจารณาประโยชน์ที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายของโครงการ
- 3) ความเป็นไปได้ของโครงการ คือ พิจารณาถึงความสอดคล้องของจุดประสงค์ วิธีการ ดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรในการสนับสนุนโครงการ

2. การวิเคราะห์โครงการโดยระบบ เป็นการนำองค์ประกอบทุกส่วนของระบบของโครงการมาวิเคราะห์ จำแนกออกเป็น

- 2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้น (Input) หมายถึง กำลังคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ

- 2.2 การวิเคราะห์กระบวนการ (Process) หมายถึง กิจกรรม วิธีการดำเนินงาน กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

2.3 การวิเคราะห์ผลผลิต (Product/Output) หมายถึง ผลผลิตทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพคุณภาพ เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่กำหนด

2.4 การวิเคราะห์ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินการโครงการสิ้นสุดไปแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ยังมีผลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามมา (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

4.2 ขั้นตอนของการวิเคราะห์โครงการ

การวิเคราะห์โครงการที่มีประสิทธิภาพ สามารถจำแนกเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการดำเนินการโครงการของผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์ด้านเทคนิคทางวิชาการและสภาพแวดล้อมของโครงการ อาทิ ความสอดคล้องของหลักการและเหตุผลกับจุดประสงค์ของโครงการนั้นๆ
3. วิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้นที่เข้าสู่โครงการ
4. วิเคราะห์การบริหารโครงการ และการจัดรูปแบบโครงการ

4.3 การกำหนดประเด็นในการประเมินโครงการ

ประเด็นในการประเมิน โครงการที่จะใช้เป็นสาระสำคัญหรือแนวทางในการประเมินโครงการในขณะที่ดำเนินการอยู่เป็นประเด็นที่ผู้ประเมินน่าจะได้ข้อมูลมาจากการพิจารณาในสิ่งที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. จุดประสงค์ของโครงการ (Objective) เป็นส่วนที่ผู้ประเมินต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของโครงการว่ามีความครบถ้วน ชัดเจน ครอบคลุมหรือไม่
2. ความต้องการของผู้ใช้ผลประโยชน์ (Need) เป็นส่วนที่ผู้ประเมินต้องพิจารณาถึงความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน
3. รูปแบบการประเมิน (Model) การเลือกใช้รูปแบบการประเมินต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยต้องมีการศึกษาสภาพแวดล้อม ความเป็นมา และกรอบแนวคิดเพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการเลือกรูปแบบการประเมิน
4. พิจารณาจากสิ่งที่เกี่ยวข้อง โดยการระบุสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของโครงการ แล้วจึงกำหนดรายละเอียดของประเด็นในการประเมิน

4.4 สิ่งที่ควรพิจารณาประกอบการกำหนดประเด็นในการประเมินโครงการ

1. ระยะเวลาของการประเมินโครงการ จำเป็นอย่างยิ่งในการวางแผนการประเมิน เพราะมิฉะนั้นแล้ว โครงการต่างๆ ผ่านไปแล้วยังไม่มีมีการประเมินส่วนใดส่วนหนึ่ง จะทำให้การสรุปผลไม่สมบูรณ์

2. ประเภทของโครงการ เป็นการพิจารณาลักษณะของโครงการที่ประเมินว่ามีความเป็นมาอย่างไร จุดประสงค์อะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูล (Data) คือ ค่าหรือคุณลักษณะของตัวแปรที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยค่าหรือคุณลักษณะเหล่านั้นจะถูกนำมาวิเคราะห์ หรือรวบรวมเป็นข้อสรุป หรือข้อยุติของปัญหาที่เกิดขึ้น

1. ประเภทของข้อมูล

ข้อมูล que เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เป็นข้อมูล que เก็บรวบรวมได้เป็นตัวเลขอย่างชัดเจนเป็นข้อมูล que สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติได้หลายหลายวิธี เช่น รายได้ของชาวบ้าน, จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นข้อมูล que เก็บรวบรวมได้ que เป็นการบรรยายความเกี่ยวกับความคิดเห็น เจตคติ ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล que แตกต่างจากข้อมูลเชิงปริมาณโดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ อาทิ การวิเคราะห์คุณลักษณะ การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นต้น ข้อมูลประเภทนี้ ได้แก่ ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุน การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านหลังจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเข้าสู่หมู่บ้าน เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล หมายถึง แหล่ง que เก็บรวบรวมข้อมูล que เป็นกลุ่มเป้าหมาย que เป็นคน เอกสาร วัตถุ หรือสถานการณ์ ที่สามารถให้ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่กำหนด เพื่อใช้ตอบประเด็นคำถาม โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของโครงการนั้นๆ ซึ่งจำแนกแหล่งข้อมูล ดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูล que ผู้ประเมินสามารถเก็บรวบรวม ข้อมูลได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์, แบบสอบถาม, การสังเกต

2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูล que มีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

- 1) ทราบถึงภาระงานการต่างๆ ในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2) ได้ทราบถึงผลดีและผลกระทบในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน
- 3) ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดตั้งและการดำเนินโครงการในด้านต่างๆ
- 4) ได้ข้อเสนอแนะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา และปรับปรุงการบริหารงานในโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในวาระต่อไป

บทที่ 2

ปรัทัศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของประชาชนต้องมีการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านหรือที่เรียกกันว่า 4 เติบโต คือ เติบโตกรรมการ เติบโตระเบียบ เติบโตสมาชิก และเติบโตแผนงาน ถ้ามองว่าทำไมจะต้องมีการเตรียมความพร้อม รอให้รัฐบาลโอนเงินลงมาจะง่ายกว่า คำตอบก็คือได้ แต่ถ้าอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เน้นในเรื่องการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านจำต้องได้ผู้นำที่ทุกคนในหมู่บ้านยอมรับนับถือ ทั้งเรื่องคุณสมบัติ ความสามารถ และมีความเข้าใจในปรัชญาของกองทุน เวทีประชุมประชาคมของหมู่บ้านจะทำให้เกิดการถกแถลงผู้นำตามธรรมชาติ และต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ภายหลังจากได้รับเลือกเข้ามา (1000000baht,www, 2002)

ระเบียบถือเป็นกติกาที่คนในหมู่บ้านช่วยกันกำหนดให้มีความสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และได้รับประโยชน์อย่างถ้วนหน้า

1. นโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองตนเอง

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เพื่อเป็นแหล่งเงินหมุนเวียนในการลงทุน สร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็ ในครัวเรือนพร้อมทั้งรัฐบาลจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชน ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศด้วยระบบร้านค้า เครือข่ายและอินเทอร์เน็ต (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

1.2 วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทางรัฐบาลหวังว่าโครงการนี้จะช่วยเสริมธุรกิจไทยได้ไม่มากนักน้อย และหวังที่จะให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติบรรลุวัตถุประสงค์ดังนี้

- (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชน
- (2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- (3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต
- (5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

1.3 เป้าหมายของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- (1) ประชาชนจะมีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนา อาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และทำให้หมู่บ้านมีกองทุนสวัสดิการให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน
- (2) หมู่บ้านได้มีการพัฒนาให้มีความสามารถในการจัดระบบการทำงานและบริหารจัดการเงินกองทุนด้วยตนเอง
- (3) ประชาชนได้มีการเรียนรู้ถึงกระบวนการในการพึ่งพาตนเอง ในการสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มตลอดจนรู้จักแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้
- (4) เศรษฐกิจของประเทศชาติเริ่มมีเสถียรภาพมากขึ้น
- (5) เศรษฐกิจและสังคมประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544)

2. ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเห็นควรมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้มีอำนาจ และหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนนโยบายและแผนงานในการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ประกอบไปด้วย 2 หมวด ดังนี้ (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2544)

หมวดที่ 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวนไม่เกิน 10 คน คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน
2. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งได้อีกในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ
3. การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

หมวดที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. สำนักงานคณะกรรมการมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานธุรการ และศึกษารวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการกองทุน
3. ให้มีการดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ตลอดจนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ถึง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

(รายละเอียดศึกษาได้จากภาคผนวก ก และภาคผนวก ข)

2.2 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2544)

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

เมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป

หมวดที่ 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ต้องการให้กองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนของชาวบ้าน
3. เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้านนั้น
4. คณะกรรมการต้องมีการเปิดบัญชีเพื่อทางรัฐบาลจะดัดโอนเงินมายังหมู่บ้าน
5. หลังจากได้รับเงินแล้วพิจารณาให้กู้ตามสมควรของคณะกรรมการ

หมวดที่ 3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. คณะอนุกรรมการ มีหน้าที่สนับสนุนงานของทางด้านกองทุนหมู่บ้านไม่ว่าในด้านงบประมาณการสนับสนุนทางวิชาการ ตลอดจนการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม ในการดำเนินงานของกองทุน

หมวดที่ 4 คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

1. ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้มีการแต่งตั้งจำนวน 10 คน ให้ดำรงตำแหน่งอนุกรรมการและเลขานุการ
2. คณะอนุกรรมการอาจจัดตั้งศูนย์ประสานงานขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักเลขานุการของคณะอนุกรรมการ
3. ส่วนคณะอนุกรรมการระดับอำเภอ มีหน้าที่ประเมินความพร้อมของชุมชนสนับสนุนติดตามการดำเนินงานของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะอนุกรรมการจังหวัดมอบหมายให้

หมวดที่ 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน ต้องได้มาจากการคัดเลือกของสมาชิกในหมู่บ้าน และเป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี
3. การประชุมคณะกรรมการกองทุน ต้องเข้าร่วมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มี

หมวดที่ 6 กองทุนและสมาชิกกองทุน

1. สมาชิกกองทุนจะต้องเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

2. ในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีควรประชุมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
3. ในการประชุมสมาชิก ต้องมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดแต่ถ้าเป็นการประชุมธรรมดาต้องมีสมาชิมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

หมวดที่ 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. การจะขอกู้เงิน สมาชิกต้องทำเรื่องขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ประสงค์ของการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน
2. การอนุมัติเงินกู้ไม่เกิน 20,000 บาท แต่ถ้ากู้เกินตามที่กำหนดต้องทำการประชุมสมาชิกเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดว่าบุคคลนั้นสมควรให้กู้หรือไม่แต่การกู้ไม่ควรเกิน 50,000 บาท
3. อัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้ เป็นความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
4. การกำหนดระยะเวลาชำระเงินกู้ ไม่ควรเกิน 1 ปี ชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย
5. การชำระเงิน ผู้กู้ต้องนำไปชำระเอง ณ ธนาคารและนำหลักฐานการชำระเงินมามอบให้แก่คณะกรรมการกองทุน
6. ถ้ามีผู้กู้รายใดนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ คณะกรรมการมีสิทธิในการยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย

หมวดที่ 8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ

1. ในการจัดทำบัญชีคณะกรรมการเป็นผู้กำหนด แต่ต้องมีการรายงานความคืบหน้าของกองทุนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
2. การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชี หรือข้อมูลเกี่ยวกับงานกองทุนต่างๆ ต้องมีการรายงานผลต่างๆ ให้สมาชิกกองทุนทราบโดยทั่วกัน

หมวดที่ 9 บทเฉพาะกาล

1. การเลือกคณะกรรมการกองทุนต้องมีการทำเวทีชาวบ้านเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการเข้ามาทำงาน
2. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่กรรมการกองทุนดำรงตำแหน่ง ให้กรรมการกองทุนจับสลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมด

(รายละเอียดศึกษาได้จากภาคผนวก ค)

2.3 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านโพนสูง

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านสันติยั่งยืน ซึ่งก็ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัย การอดทน เสียสละ เอื้ออาทร และเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวม จึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง (ระเบียบกองทุนหมู่บ้านโพนสูง, 2544)

1. ที่ตั้งกองทุน เลขที่ 39 หมู่ที่ 4 ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา รหัส 30000
2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน
 - (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
 - (2) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะและเงินรับฝาก
 - (3) เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 1. เป็นคนมีความซื่อสัตย์
 2. เป็นคนไม่เป็นแก๊ว
 3. เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข
 4. เป็นคนรู้จักสามัคคี
 - (4) เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ
 1. เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ
 2. เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
 3. เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
 4. เป็นคนเก่ง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกๆ คน
3. แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้
 - (1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
 - (2) เงินกู้ยืม
 - (3) ดอกผลหรือประโยชน์ใดที่ได้จากเงินกองทุน
 - (4) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
 - (5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
 - (6) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกมัดหรือภาระติดพันอื่นใด
4. คุณสมบัติของสมาชิก
 - (1) เป็นผู้ที่พำนักหรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านโพนสูง เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน ก่อนการจัดตั้งกองทุน
 - (2) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน

5. การสมัครเข้าเป็นสมาชิก
 - (1) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการ
 - (2) ผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ได้ระบุไว้ สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้
6. สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพการเป็นสมาชิกตามเหตุต่างๆ
 - (1) จงใจฝ่าฝืนระเบียบกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์ต่อกองทุน
 - (2) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้
7. ประเภทการกู้ยืม สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจการดังต่อไปนี้
 - (1) การพัฒนาอาชีพ
 - (2) การสร้างงาน
 - (3) การสร้าง หรือเพิ่มรายได้
 - (4) ลดรายจ่าย
 - (5) บรรเทาเหตุฉุกเฉิน
8. การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอเงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน
9. อัตราดอกเบี้ย
 - (1) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละ 12 ต่อปี
 - (2) อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ร้อยละ 2 ต่อปี
10. ค่าปรับ ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละ 0.50 ต่อวันเว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุน แต่จะต้องไม่เกิน 30 วัน
11. การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรได้ดังนี้
 - (1) เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ในอัตราร้อยละ 10
 - (2) เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละ 20
 - (3) เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน ในอัตราร้อยละ 10
 - (4) เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ในอัตราร้อยละ 20
 - (5) เป็นทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละ 40

(รายละเอียดศึกษาได้จากภาคผนวก ง)

3. แบบสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการ

ตามระเบียบการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวถึงในการจัดตั้งกองทุนและคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะต้องเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ ว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

การสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการในหมู่บ้านโพนสูงนั้น ได้มีประชาชนเข้าร่วม 106 คน การจัดประชุมทำประชาคมหมู่บ้านของบ้านโพนสูงได้มีการจัดการประชุมออกเป็น 4 วาระ คือ วาระการประชุมครั้งที่ 1

1. ประธาน (กำนัน ตำบลหมื่นไวย) แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน
2. กล่าวถึงโครงการกองทุนหมู่บ้าน (1 ล้านบาท)
3. อธิบายการเลือกกรรมการในการเข้ามาดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านโพนสูง
4. ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงการเลือกคณะกรรมการดำเนินการ 15 คน ซึ่งเป็นผู้ชาย 8 คน ผู้หญิง 7 คน
5. แจ้งถึงตำแหน่งและจำนวนคณะกรรมการที่จะคัดเลือก

วาระการประชุมครั้งที่ 2

รับรองรายงานการประชุมครั้งที่ 1

วาระการประชุมครั้งที่ 3 (เรื่องแจ้งให้ทราบ)

1. หลักการของโครงการกองทุนหมู่บ้านในการช่วยเหลือหมู่บ้าน
2. การเลือกคณะกรรมการ บริหารในกองทุนหมู่บ้านโพนสูง
3. คุณหมอกงเคช กล่าวฉาย ชี้แจงเสริมเรื่องที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้าน
4. เสนอรายชื่อผู้ที่จะมาเป็นคณะกรรมการ และกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
5. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหมื่นไวย ชี้แจงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูง
6. คณะกรรมการเลือกประธานกองทุนหมู่บ้านโพนสูง
7. จัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านโพนสูง (ในหัวข้อที่จำเป็นต่อหมู่บ้าน)

วาระการประชุมครั้งที่ 4 (อื่นๆ)

(รายละเอียดศึกษาได้จากภาคผนวก จ)

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านต้องมีการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านแต่ละกองทุน เพื่อเป็นการประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ของกองทุน รวมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์ในการจัดการบริหารกองทุนบ้านโพนสูง

1. จำนวนประชากรในหมู่บ้าน 571 คน จำนวนครัวเรือน 127 ครัวเรือน
2. อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ประกอบด้วย
 - (1) เกษตรกร
 - (2) รับจ้าง
 - (3) ค้าขาย
 - (4) รับราชการ
3. ผลผลิตของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตร
4. ในการเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดวิธีการเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูง มีจำนวนครัวเรือนที่เข้าประชุม 100 ครัวเรือน
5. วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการบ้านโพนสูง ประชาชนได้มีการเสนอชื่อ โดยมีผู้รับรองร่วมกับผู้ที่ถูกเสนอชื่อมีความสมัครใจที่จะถูกเสนอชื่อ
6. วันที่มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544
7. รายชื่อคณะกรรมการและที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้รับการแต่งตั้ง

1. นายสมนึก นวมโคกสูง	ตำแหน่ง	ประธานกรรมการ
2. นางบุญช่วย ศรีสาวาท	ตำแหน่ง	รองประธานกรรมการ
3. นายเสงี่ยม กลางหมื่นไวย	ตำแหน่ง	รองประธานกรรมการ
4. นายประเสริฐ เพ็ชรหมื่นไวย	ตำแหน่ง	กรรมการ
5. นายชอบ อยู่เจริญ	ตำแหน่ง	กรรมการ
6. นายถวิล คู่หมื่นไวย	ตำแหน่ง	กรรมการ
7. นายสุนทร ยอดปรางค์	ตำแหน่ง	กรรมการ
8. นางอารีย์ แด้วจอหอ	ตำแหน่ง	กรรมการ
9. นางพิทยา กลางหมื่นไวย	ตำแหน่ง	กรรมการ
10. นางพรพรรณ ภาคสันเทียะ	ตำแหน่ง	กรรมการ
11. นางจันทร์ฉาย จินมะเร็ง	ตำแหน่ง	กรรมการ
12. นายประยุทธ์ จุลเกาะ	ตำแหน่ง	เลขานุการ
13. นายเทา เพ็งกลาง	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยเลขานุการ

(4) ลดรายจ่าย

(5) บรรเทาเหตุฉุกเฉิน

และโครงการต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ คือเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

วงเงินกู้ เงินกู้ตามโครงการข้างต้นจะอนุมัติให้แก่สมาชิกรายหนึ่งในวงเงินไม่เกินสองหมื่นบาทถ้วน ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายได้เกินกว่าสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด โดยการทำประชาคมหมู่บ้าน แต่ทั้งนี้การอนุมัติวงเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท และต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน

โครงการที่สมาชิกยื่นขอกู้เกี่ยวกับบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีเพื่อการอันจำเป็นหรือประโยชน์ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร แต่จะให้เงินกู้เพื่อการสุรุ่ยสุร่ายหรือการเก็งกำไรไม่ได้ในวงเงินรายละไม่เกินสามพันบาท

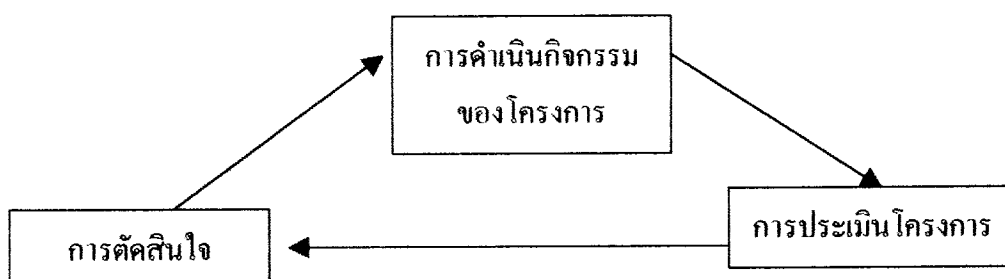
การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกจะต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุน

(รายละเอียดศึกษาได้จากระเบียบกองทุนบ้านโพนสูงในภาคผนวก ง)

6. หลักการประเมินโครงการ แบบซีฟลิปโมเดล (CIPP Model)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) กล่าวว่า ‘การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ’ โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

แผนภูมิที่ 1 แนวคิดพื้นฐานการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

สตัฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

และสตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินว่า รูปแบบการประเมินแบบซีพพี (CIPP Model) ที่มาจากอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของประเด็นที่จะประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ สัมเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไปและสัฟเฟิลบีนได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545)

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (รมว. ศึกษาธิการ) ในฐานะประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) เปิดเผยว่า ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดสรรและโอนเงินให้แก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งที่ 6 เป็นจำนวนเงิน 4,251 ล้านบาท หรือคิดเป็น 4,251 กองทุน สำหรับการดำเนินงานที่ผ่านมามีการโอนเงินให้กับหมู่บ้านไปแล้วทั้งสิ้น 66,190 กองทุน เป็นเงิน 66,190 ล้านบาท หรือคิดเป็น 88.39% ของจำนวนหมู่บ้านเป้าหมาย สำหรับการพิจารณาเพิ่มวงเงินให้กับหมู่บ้านขณะนี้ทาง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีนโยบายที่จะเพิ่มวงเงินให้อีก แต่ต้องขึ้นอยู่กับการบริหารการจัดการของแต่ละหมู่บ้านเป็นสำคัญ โดยผลการเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ล่าสุดเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เฉพาะที่เปิดบัญชีกับธนาคารออมสินใน 75 จังหวัดทั่วประเทศ สามารถนำไปประกอบอาชีพแล้วจำนวน 41,000 ล้านบาท ยังคงมีเงินเหลืออยู่ในบัญชีจำนวนประมาณ 10,000 ล้านบาท ซึ่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2545 จะครบรอบระยะเวลา 1 ปี ของการดำเนินงานกองทุนฯ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะมีการจัดประเมินผลการดำเนินงานของเงินที่จ่ายลงไปให้หมู่บ้านว่า สามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามที่รัฐบาลคาดหวังหรือไม่ และจากการออกตรวจพื้นที่ในชุมชนต่าง ๆ ได้รับรายงานว่ามีการจ่ายเงินกู้ในระดับดี มีการคืนเงินต้นแล้วจำนวน 177.35 ล้านบาท และได้ดอกเบี้ยรับเข้ามา 9.44 ล้านบาท น.พ.พรหมมินทร์ เลิศสุริย์เดช ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กล่าวว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีการดำเนินการ 3 ระยะด้วยกัน ในปีแรกเป็นปี ของการจัดตั้งและการดำเนินงาน ปีที่ 2 คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และปีที่ 3 เป็นปีของการนำไปสู่ความเข้มแข็งของโครงการ ซึ่งเป้าหมายของรัฐบาลต้องการกระตุ้นการใช้จ่ายในระดับรากหญ้าและการสร้างการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ทางการเมืองทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะจ้างสำนักงานคณะกรรมการสนับสนุนการวิจัย (สกว) มาทำวิจัยประเมินผลโครงการกองทุนใน 3 ประเด็นหลักประกอบด้วย การกระจายความเจริญในชนบทจากการกระจาย**เม็ดเงิน**ดังกล่าวลงไป ประชากรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างไร (dailynews , www, 2002)

นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในฐานะประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้กล่าวตอนหนึ่งในการประชุมเสวนา เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ว่า ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 นี้จะครบรอบ 1 ปี การดำเนินการกองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งขณะนี้รัฐบาลได้โอนเงินไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ แล้ว จำนวน 72,444 ล้านบาท คิดเป็น 98% ของหมู่บ้านทั้งหมด ยังมีเพียง 2,000 หมู่บ้านที่ยังไม่ได้โอนเงิน เนื่องจากมีปัญหาความไม่พร้อม และบางแห่งก็เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าสมาชิกที่กู้ไปมีการคืนเงินแล้ว 99% จะมีปัญหาบ้างเพียง 1% เท่านั้นซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านฯ กำลังดำเนินการแก้ไขปัญหายุ่งยากส่วนที่มีข่าวว่านำเงินกองทุนไปซื้อรถยนต์ไฮลักซ์ โทรศัพท์มือถือนั้น เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าข่าวดังกล่าวไม่เป็นความจริง และที่ว่าจะจะมีการนำเงินไปซื้อพันธบัตรรัฐบาลนั้น ตนคิดว่าไม่น่าเป็นไปได้ เพราะหลักการลงทุนต่างกัน พันธบัตรรัฐบาลเป็นการลงทุนในระยะยาว แต่เงินกองทุนหมู่บ้านฯ เป็นการลงทุนระยะสั้นเมื่อคิดดอกเบี้ยแล้วไม่คุ้ม อีกทั้งนโยบายของกองทุนหมู่บ้านฯ ก็เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ ไม่ใช่ออมเงินในระยะยาวเหมือนพันธบัตร นายสุวิทย์กล่าวต่อไปว่า รัฐบาลมีนโยบายที่จะเพิ่มเงินทุนให้กับหมู่บ้านที่บริหารจัดการดี มีประสิทธิภาพ โดยหลังจากดำเนินการครบรอบ 1 ปี แล้วก็จะมีการประเมินผล และจัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็น 3 กลุ่ม คือ หมู่บ้านที่บริหารจัดการดี ประชาชนมีส่วนร่วมก็จะเพิ่มเงินกองทุน ส่วนหมู่บ้านที่ต้องปรับปรุงจะให้เวลาในการปรับปรุงงานต่อไปอีก 6 เดือน จึงจะเพิ่มเงินทุนให้ และหมู่บ้านที่มีปัญหาที่จะจัดส่งทีมงานไปฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาให้ ทั้งนี้ในการเพิ่มเงินกองทุนให้หมู่บ้านนั้นขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาเกณฑ์ประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะดูขนาดของหมู่บ้านประกอบด้วย โดยคาดว่าจะเพิ่มให้ตั้งแต่ 200,000 บาทขึ้นไป อย่างไรก็ตาม ในส่วนของผู้ที่จัดส่งเงินคืนได้ตามกำหนด ทางธนาคารกรุงไทยอาจจะพิจารณาสนับสนุนเงินกู้ให้เองด้วย เพราะถือว่าเป็นลูกค้าชั้นดี.

(dailynews , www, 2002)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะ หมู่บ้านโพนสูง ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวิธีดำเนินการประเมินดังนี้

1. รูปแบบการประเมิน

ในการประเมินครั้งนี้ได้มีการใช้หลักการประเมินของซีพฟ์โมเดล ซึ่งสตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่ประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งได้นำมาใช้ในการประเมินกองทุนหมู่บ้านโพนสูง ดังนี้

1) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ กล่าวคือในการที่จะมีการจัดทำโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น จะต้องมีการพิจารณาถึงเหตุผล ในการที่จะมีโครงการกองทุนหมู่บ้านซึ่งรัฐบาลได้มองเห็นถึงปัญหาของเศรษฐกิจไทย ซึ่งกล่าวถึงระดับรากหญ้าของประเทศคือชาวบ้าน ที่ได้รับผลกระทบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 จนมีผลกระทบมาถึงปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ทำให้ประเทศเกิดความยากจน และประชาชนไม่สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ ต้องมีการกู้หนี้ยืมสินมาใช้เพื่อที่จะทำมาหากิน และเนื่องจากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลได้มีการกล่าวถึงกองทุนนี้มากขึ้น เป้าหมายเพื่อที่จะให้ประชาชนที่ไม่มีงาน ไม่มีรายได้ และจำเป็นต้องกู้เงินมาลงทุนได้นำเงินที่รัฐบาลจัดสรรให้มาลงทุน โดยไม่เกิดปัญหาดอกเบี้ยที่ผิดกฎหมาย โดยได้มีหลักสำคัญง่ายๆ คือ ประชาชนดูแลทุนที่รัฐบาลให้เอง บริหารเองให้เงินทุนที่รัฐบาลให้มาประกอบอาชีพเกิดความยั่งยืน

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ กล่าวคือ นโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้มีการจัดตั้งเงิน 1 ล้านบาท ให้แก่หมู่บ้าน ประมาณ 8 หมู่บ้าน ส่วนจำนวนบุคคล นั้นก็คือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านได้มีการจัดทำประชาคมเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้านขึ้นมา

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน เช่น การคัดเลือกผู้กู้ ถ้าในการคัดเลือกผู้กู้มีข้อบกพร่องไม่ว่าในกรณีใดก็แล้วแต่จะต้องมีการทำบันทึกถึงของบกพร่องนั้น และจะต้องมีการพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของหมู่บ้าน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ เช่นการประเมินว่าผู้กู้ได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหนในการมีกองทุนหมู่บ้านและได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก หรือกู้เงินของกองทุนหมู่บ้านโปนสูง เพื่อนำมาเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ทางหมู่บ้านโปนสูงได้มีการจัดทำไว้ ถ้ากองทุนมีความบกพร่องและชาวบ้านก็มีการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการของกองทุนมีปัญหา เราควรที่จะนำปัญหาเหล่านี้มาพิจารณาว่าควรที่จะปรับปรุงกองทุน หรือมีการปรับเปลี่ยนระเบียบส่วนให้ที่จะทำให้กองทุนเข้ากับสภาพของชาวบ้านได้

นอกจากนี้ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) ถ้าเรารู้ถึงสภาพแวดล้อมของการจัดทำโครงการกองทุนหมู่บ้านรู้ถึงประเด็นปัญหา ความเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการจะนำข้อมูลเหล่านี้มาทำการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้

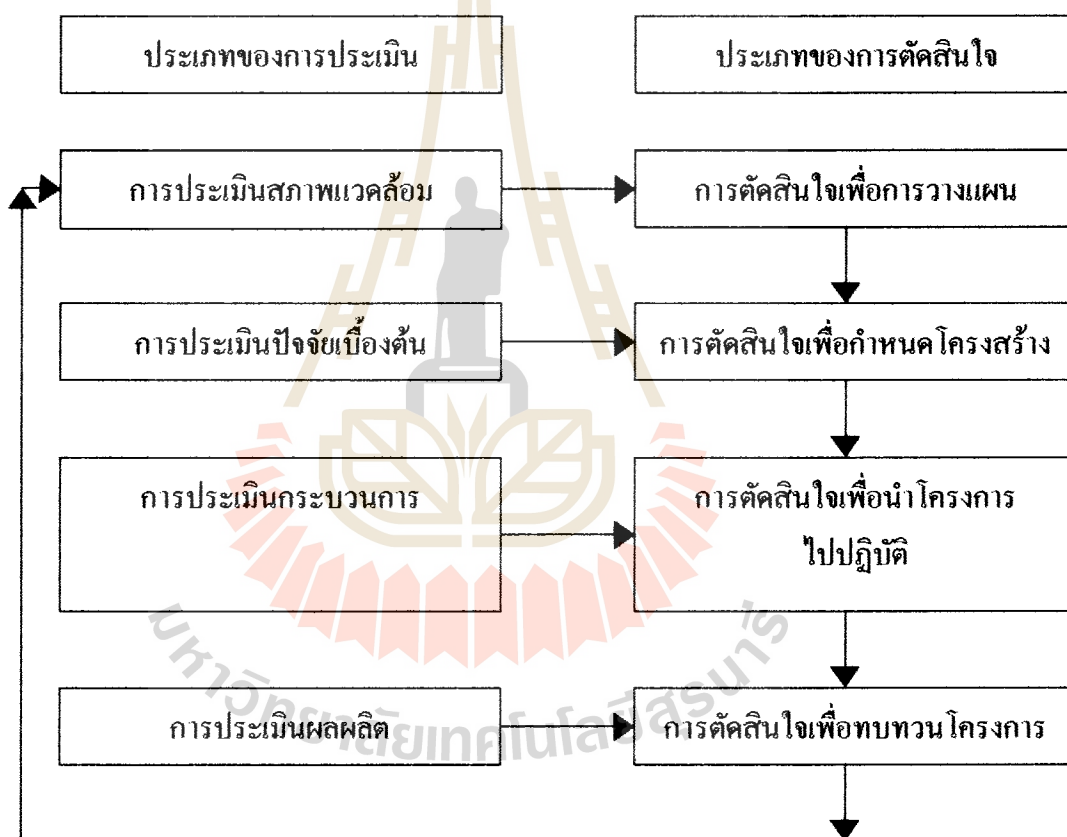
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) การรู้ถึงปัจจัยเบื้องต้นของโครงการไม่ว่า จะเป็นเงิน 1 ล้านบาทที่จะเข้าไปในแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนตลอดจนเงินที่ผู้กู้ชำระคืนมา ได้มีการจัดการให้เงินเหล่านั้นเป็นทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืน เมื่อเราทราบอย่างนี้เราก็จะสามารถนำไปกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) การนำข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เช่น กระบวนการในการคัดสรรผู้กู้เงิน กระบวนการในการทำบัญชี ฯ ข้อมูลเหล่านี้จะสามารถนำมาพิจารณาควบคุมการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการเมื่อกระบวนการต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านเกิดปัญหาหรือมีข้อบกพร่องเพื่อที่จะให้กองทุนหมู่บ้านเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) ในกรณีนี้จะเป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านว่ามีผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด

กล่าวคือในการจัดให้มีการกู้เงินไป ชาวบ้านมีการนำเงินมาคืนหรือไม่ และชาวบ้านมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือตนเองและประเทศมากน้อยเพียงใด ถ้าเกิดปัญหาในการไม่คืนเงินกู้แก่กองทุนหมู่บ้าน โพนสูงทางคณะกรรมการจะต้องมีการประชุม เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายกองทุนหมู่บ้านโพนสูงเพื่อที่จะนำกระบวนการหรือวิธีการต่างๆ เข้ามาใช้ในเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของกองทุนหมู่บ้านโพนสูงในโอกาสต่อไป

และสตีฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิที่ 3.1

แผนภูมิที่ 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตีฟเฟิลบีม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการการวิจัยประกอบด้วยระเบียบวิธีการและขั้นตอนต่างๆ มากมาย กระบวนการแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญต่อการวิจัยทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะละเลยมิได้เลย เรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับแผนแบบการวิจัย คือ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคืออะไร ทำไมจะต้องมีการกำหนดประชากรก่อนที่จะศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างมี

ความสำคัญและจำเป็นอย่างไรต่อการวิจัยอย่างไร คำถามต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องทำความเข้าใจก่อนที่จะเริ่มต้นทำวิจัย (ชุดการวิจัยชุมชน, 2545)

2.1 ความหมายและประเภทของประชากร

คำว่า ประชากร (Population) ที่มีใช้ในการวิจัยมีความหมายว่า กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ เป็นต้น หรืออาจเป็นสิ่งมีชีวิตอื่นๆ หรือเป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ หิน แร่ธาตุต่างๆ ก็ได้ ซึ่งมีลักษณะที่ผู้วิจัยสามารถมองเห็นและรับรู้ได้ ประชากรของการวิจัยจะมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้างหนึ่งดังกล่าวข้างต้นย่อมขึ้นอยู่กับเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญเนื่องจากประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยมีหลายลักษณะเพื่อความความสะดวกจึงจัดแบ่งประชากรของการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ประชากรแบบจำกัด (Finite Population) ประชากรแบบจำกัดคือ ประชากรที่ผู้วิจัยสามารถเจนนับจำนวนประชากรได้ทั้งหมดว่ามีจำนวนที่แน่นอนเป็นเท่าใด เช่น จำนวนประชาชนในหมู่บ้านโพนสูง ตำบลหมื่นไวย จังหวัดนครราชสีมา

2) ประชากรแบบไม่จำกัด (Infinite Population) ประชากรที่ผู้วิจัยไม่สามารถเจนนับจำนวนประชากรออกมาได้ทั้งหมดว่ามีอยู่เป็นจำนวนที่แท้จริงเป็นเท่าใด เช่น จำนวนผู้กู้เงินนอกระบบของประเทศไทย เป็นต้น การกำหนดขอบเขตของประชากรเพื่อการวิจัยว่า มีความกว้างมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขอบเขตการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ถ้าผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้กว้างก็จะส่งผลทำให้ขอบเขตของประชากรกว้างตามไปด้วย การกำหนดขอบเขตของการวิจัยให้กว้างหรือแคบมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประโยชน์ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ ตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูงที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชน ถ้าผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้เฉพาะพื้นที่บ้านโพนสูง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาจะแคบลงไปครอบคลุมเฉพาะประธานและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูง เท่านั้น

สำหรับประเด็นที่สำคัญต่อเนื่องจากการกำหนดประชากร คือ หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการวิจัยนั้นหน่วยการวิเคราะห์ต้องมีความสัมพันธ์ลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาก็คือ ถ้าประชากรของการศึกษาวิจัยเป็นบุคคล หน่วยการวิเคราะห์จะต้องเป็นบุคคล ถ้าประชากรองค์กรการศึกษาวิจัยเป็นหน่วยงาน หน่วยการวิเคราะห์จะต้องเป็นระดับองค์กร หรือหน่วยงานด้วย โดยใช้วิธีการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างหน่วยงานต่างๆ มาศึกษา แม้ว่าบางครั้งอาจจะลองไปเก็บรวบรวมข้อมูลหรือสอบถามหรือสัมภาษณ์จากบุคลากรของหน่วยงานที่ได้ถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างก็ตาม การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่ผู้วิจัยต้องให้ความ

สำคัญ เพราะบางครั้งพบว่า งานวิจัยหลายชิ้นที่กำหนดประชากรไว้อย่างหนึ่งเช่น ประชากร คือ องค์กร แต่การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างกลับไม่ได้มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างแท้จริง เช่น ผู้วิจัยต้องการศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารกองทุนหมู่บ้านทั่วประเทศว่าเป็นอย่างไร แต่กลับไปสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านมาเพียงจังหวัดเดียว แต่อีก 75 จังหวัดไม่ถูกเลือก แสดงให้เห็นว่าเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่สมบูรณ์ เป็นต้น (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545)

2.2 ความหมายของกลุ่มตัวอย่าง

คำว่า กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษาดังนั้น กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ

- 1) วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากร
- 2) ขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร

จะเห็นว่า องค์ประกอบหลังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลการวิจัยที่ได้ เพราะถ้าผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแล้ว ได้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสรุปผลการวิจัยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะใช้โดยวิธีการใดเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยอาจทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนั้นการสรุปผลก็ใช้การพรรณนาและอธิบายบนพื้นฐานของข้อค้นพบที่มาจากคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงการสรุปผลเชิงอนุมานกลับไปเพื่ออธิบายคุณลักษณะของประชากรก็จะเกิดความคลาดเคลื่อนตามไปด้วย

ในหลักการของการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงหน่วยการวิเคราะห์ของประชากรอยู่เสมอเช่นกัน เพื่อให้ทราบว่าหน่วยของการวิเคราะห์เป็นบุคคล กลุ่มบุคคลเขตพื้นที่ หน่วยงาน หน่วยการปกครอง สิ่งมีชีวิตหรือวัตถุ การสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างต้องทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนที่เพียงพอ และมีคุณลักษณะที่สะท้อนคุณลักษณะของประชากรได้เป็นอย่างดีเช่น ผู้วิจัยต้องการศึกษาพฤติกรรมการเป็นหนี้สินนอกระบบของชาวบ้านโพนสูง หน่วยการวิเคราะห์ คือชาวบ้านที่อาศัยอยู่บ้านโพนสูง แต่ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนทั่วไป ซึ่งมีจำนวนถึง 50 คน ซึ่งในจำนวนคน 50 คนนั้น กลับเป็นชาวบ้านโพนสูงเพียง 2 คนเท่านั้น การสรุปผลการวิจัยในลักษณะนี้จะทำให้เกิดปัญหาของความเที่ยงตรงภายในและความเที่ยงตรงภายนอกเกิดขึ้น

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยที่ได้ผลตรงกับลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาต้องได้จากการศึกษากับประชากร แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในการศึกษากับประชากร ดังนั้น การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรเพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรสำหรับการใช้ในการศึกษาจึงเป็นวิธีการที่นักวิจัยทั้งหลายนำมาใช้กันมาก วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

- 1) การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling)
- 2) การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non Probability Sampling)

เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสถูกเลือกไม่เท่าเทียมกัน และผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดหรือประมาณค่าโอกาสที่ใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างได้

ในการทำวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านโพนสูงนี้ ได้มีการใช้การสัมภาษณ์, แบบสอบถาม, การสังเกต, หรือการพูดคุยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน โดยการใช้การเลือกกลุ่มการวิจัย ทั้งแบบประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการเลือกแบบประชากรได้เลือกแบบประชากรแบบจำกัด ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่บ่งชี้ชัดเป็นผู้รับผิดชอบและได้รับมอบหมาย ซึ่งจะสามารถแจกแจงนับจำนวนประชากรของหมู่บ้านโพนสูงได้ว่ามีจำนวนเท่าใด เช่น จำนวนผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านโพนสูง จำนวนผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านโพนสูงที่นำไปใช้ในงานภาคการเกษตร เป็นต้น

นอกจากนี้ได้มีการใช้กลุ่มตัวอย่างเข้ามาช่วยในการหาข้อมูล คือ วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากร เช่น การสุ่มตัวอย่างของประชากรที่เป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านที่มีทัศนคติในแง่บวกต่อกองทุนหมู่บ้านโพนสูง

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ในการวิจัยแต่ละโครงการนั้นเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อตอบปัญหาวิจัยหรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้นกระบวนการที่นำมาใช้ในการหาคำตอบของปัญหาต้องเป็นกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลมีความน่าเชื่อถือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาวิจัยมีหลายประเภท อาจมีค่าคงที่หรือแปรเปลี่ยนค่าไปได้ของอยู่กับคุณลักษณะและโครงสร้างของสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ในทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์สิ่งที่ผู้วิจัยศึกษาเพื่อหาคำตอบนั้น เรียกว่า ตัวแปร (Variable) ตัวอย่างของตัวแปรที่มีการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยาและการศึกษา ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา การจัดชนชั้นทางสังคม การเปลี่ยนอาชีพ ระดับความพึงพอใจ เจตคติ ความวิตกกังวล ผลสัมฤทธิ์ ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าคุณสมบัติอย่างหนึ่งของตัวแปรทั้งหลายคือ “ค่าของตัวแปร” ซึ่งมีค่าแตกต่างกันไปตามลักษณะ เช่น X เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นตัวแปรตัวหนึ่ง ดังนั้น เราสามารถกำหนดค่าซึ่งเป็นตัวเลขต่างๆ เพื่อนำมาแทนลงในตัวแปร X ได้ ขึ้นอยู่กับว่าค่า

ของตัวแปรนั้นถูกกำหนดให้เป็นอะไร จึงอาจสรุปได้ว่า สิ่งใดก็ตามที่มีค่าเดียวคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งนั้นไม่เป็นตัวแปร เช่น คน ชาย หญิง สุนัข หรือแมว เป็นต้น เราเรียกสิ่งที่มีค่าเดียวนี้ว่า “ค่าคงที่” (Constant) แต่ถ้าเป็นเชื้อชาติของคน ชนิดของแมวพันธุ์สุนัข ความงามของผู้หญิง เหล่านี้มีค่าไม่คงที่เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงค่าไปได้ตลอดเวลาสิ่งใดก็ตามที่มีค่าเปลี่ยนแปลงได้หลายค่า หรือมีค่าไม่คงที่ เราเรียกว่า ตัวแปร (Variable) เพราะมีค่าแปรเปลี่ยนไปได้หลายๆ ค่า (ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, 2545)

ตัวแปรในการประเมินกองทุนหมู่บ้าน โพนสูงนั้นมีมากมายในด้านต่างๆ ได้มีการจัดหมวดหมู่ของตัวแปร ซึ่งการสร้างตัวแปรเหล่านี้จะมาจากข้อมูลการสัมภาษณ์ และแบบบริบทชุมชนต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง ที่ได้มีการจัดทำนำเสนอไปแล้วในแบบบริบทต่างๆ (ชุดวิชาการนิพนธ์, 2545)

วัตถุประสงค์ประการที่ 1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้าน โพนสูง บรรลุเป้าหมาย 5 ข้อเพียงใดอันได้แก่

1. การเกิดกองทุน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
1.1 การมีกองทุนหมู่บ้าน	- มีกองทุนอยู่ก่อนแล้วก็กองทุน - มีกองทุนขึ้นมาใหม่จากเงินกองทุน 1 ล้าน - รวมเงิน 1 ล้านบาทสมทบกับกองทุนใดกองทุนหนึ่ง
1.2 การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน	- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน - มีบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับกองทุนมาให้ความรู้อื่นๆ
1.3 ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน	- มีความต้องการอยากให้เกิดกองทุนหมู่บ้าน - มีกองทุนหมู่บ้านสามารถพัฒนาอาชีพและรายได้
1.4 การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน	- มีการพัฒนาอาชีพ - มีการสร้างงาน - มีการสร้างรายได้ - มีสวัสดิภาพของสมาชิกกองทุน
1.5 แนวโน้มความเข้มแข็งและความอยู่รอดของกองทุน	- มีผู้สนับสนุนให้เกิดกองทุน - มีสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือสมัครเป็นสมาชิกกองทุน
1.6 ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน	- จำนวนสมาชิกกองทุน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
	- จำนวนเงินออมและเงินทุน - ยอดคงเหลือของกองทุน 1 ล้านบาท
2. การมีระบบบริหารกองทุน	
2.1 คณะกรรมการบริหารกองทุน	- มีคณะกรรมการบริหารกองทุน - จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุน - มีการคัดเลือกคณะกรรมการตามระเบียบกองทุน
2.2 ระเบียบการบริหารกองทุน	- มีระเบียบการบริหารกองทุน - มีการร่วมกันสร้างตามระเบียบ
2.3 การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร	- มีการประชุมของคณะกรรมการ - มีการรับสมัครสมาชิก - มีการจัดทำบัญชีเป็นปัจจุบัน - มีการรับเงินฝาก - มีการระดมทุนเงินฝาก
2.4 การตัดสินใจเงินกู้	- มีระเบียบการกู้และขอกู้ - มีระเบียบการคิดดอกเบี้ย - จำนวนผู้กู้ที่ได้รับการพิจารณาเงินกู้ - จำนวนผู้กู้ที่ไม่ได้รับการพิจารณาเงินกู้ - จำนวนผู้กู้ที่มีความพอใจกับการกู้เงิน - จำนวนผู้กู้ที่ไม่มีความพอใจกับการพิจารณาเงินกู้
2.5 มีการจัดสรรผลประโยชน์	- จำนวนยอดกองทุนสะสมจาก 1 ล้านบาท - จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ - มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างยุติธรรม
3. การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง	
3.1 มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
3.2 มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	- มีการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุน
3.3 มีความเข้าใจในเรื่องการพึ่งตนเอง	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพึ่งตนเอง - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
3.4 มีการปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง	- มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการบริหารกองทุน - มีการนำหลักการพึ่งตนเองมาใช้ในการประกอบอาชีพ
3.5 มีความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3.6 มีการปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	- มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการบริหารกองทุน - มีการนำหลักการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินงานของผู้ดูแล
4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม	
4.1 การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุน โดยรวม	- มีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้ประชาชนเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นของสมาชิกทุกคน มิใช่เงินที่รัฐบาลให้ยืม - มีความเข้าใจของสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนว่าจะต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้ดูแลไม่ซื่อสัตย์จะต้องจัดการกันเองให้ได้ มิใช่รอรัฐบาลจัดการ
4.2 ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้ดูแลแต่ละคน	- สมาชิกเห็นโอกาสในการใช้กองทุนที่ถูกต้อง - ผู้ดูแลแต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบโดยไม่กั๊กเงินจากแหล่งที่ดอกเบี้ยแพง - ผู้ดูแลแต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยใช้หลักการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี

ตัวแปร

ลักษณะค่าของตัวแปร

- ผู้รู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพโดยคำนึงถึงการบริโภคเองและมีตลาดที่แน่นอน

5. การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

5.1 ศักยภาพเดิมของบริบทมีมากน้อย

เท่าใด

- สภาพของป่า
- สภาพของดิน
- สภาพของหนองน้ำ
- จำนวนของประชากร
- อาชีพครั้งแรกของประชากร
- ถนน
- ไฟฟ้า
- ประปา

5.2 การดำเนินงานเท่าที่ผ่านมามีศักยภาพในด้านต่างๆ

1) ทุนด้านการเงิน

- จำนวนเงินกองทุนในหมู่บ้าน
- จำนวนกลุ่มต่างๆ และจำนวนเงิน

2) ทุนด้านทรัพยากรทางกายภาพ

- จำนวนและลักษณะประชากร
- การประกอบอาชีพ
- สภาพของที่ดิน

3) ทุนทางวัฒนธรรมประเพณี

- จำนวนวัด
- การใช้ภาษาพื้นบ้าน
- มีสถานที่เคารพสักการะของคนในหมู่บ้าน

4) ทุนทางปัญญา

- จำนวนโรงเรียนในหมู่บ้าน
- จำนวนผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่างๆ
- จำนวนนักเรียนในระดับต่างๆ
- จำนวนภูมิปัญญาชาวบ้าน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
5.3 มีความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้กู้	
1) การเกษตร 2) ค้าขาย 3) งานบริการในชุมชน 4) การลดรายจ่ายพัฒนาอาชีพ	- จำนวนผู้กู้ที่ดำเนินกิจการอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ประการที่ 2 การทราบว่ามีปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุนหรือขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

1. ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุน

1.1 การมีส่วนในการจัดตั้งกองทุน	- มีใครบ้างมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนมีจำนวนมากน้อยเพียงใด
1.2 มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน	- จำนวนกองทุนเดิมในหมู่บ้าน
- จำนวนเงินสะสมในหมู่บ้าน
1.3 มีกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน	- จำนวนกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน

2. ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา

2.1 มีการไม่สนับสนุนในการจัดตั้งกองทุน	- จำนวนผู้ไม่เห็นด้วยในการจัดตั้งกองทุน
2.2 มีความไม่พึงพอใจในการจัดตั้งกองทุน	- จำนวนผู้ที่ไม่พึงพอใจในการตัดสินใจเงินกู้
2.3 ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน	- จำนวนผู้ที่ไม่ยอมส่งเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน

วัตถุประสงค์ประการที่ 3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้

1. มีเครือข่ายขององค์กรย่อยภายในชุมชน	- มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน
- มีองค์กรผู้ประกอบอาชีพเสริม
2. มีองค์กรแหล่งความรู้ที่เสริมการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในชุมชน	- มีหน่วยองค์กรมาให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต
- มีการจัดตั้งองค์กรแหล่งความรู้ในชุมชน

ตัวแปร	ลักษณะค่าของตัวแปร
3. มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยง	- มีการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
4. องค์กรภายในชุมชน	- มีการจำหน่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมกับตำบลอื่นๆ

วัตถุประสงค์ประการที่ 4 การค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

1. ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

ความเข้มแข็งของชุมชน

1.1 มีความสามัคคี	- มาก, ปานกลาง, น้อย
1.2 มีความซื่อสัตย์	- มาก, ปานกลาง, น้อย
1.3 ยกย่องคนทำดี	- มาก, ปานกลาง, น้อย
1.4 มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	- มาก, ปานกลาง, น้อย
1.5 มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม	- ใช่, ไม่ใช่ และจำนวนครั้งการเรียนรู้เพิ่ม
1.6 มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	- จำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากปีที่ผ่านมา
1.7 ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น	- จำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากปีที่ผ่านมา
1.8 มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร	- จำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากปีที่ผ่านมา
1.9 มีการประชุมรับฟังความคิดเห็น	- มาก, ปานกลาง, น้อย

ของสมาชิก

1.10 มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส	- จำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากปีที่ผ่านมา
1.11 มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	- ใช่, ไม่ใช่, ไม่แน่ใจ
1.12 มีแผนงานชุมชนโดยสมาชิก	- ใช่, ไม่ใช่

2. ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะประชาชนในหมู่บ้านโพนสูง

ความเข้มแข็งของชุมชน	- สรุปประเด็นต่างๆ ตามทัศนะของประชาชนของบ้านโพนสูง

(จุฬาราชวิทยาลัย, 2545)

และในการดำเนินการ โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จะมีความต้องการที่จะทราบว่า รู้ได้อย่างไรว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านนี้ ประสบความสำเร็จดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการกำหนดระดับของการปฏิบัติงานที่บ่งชี้ว่าการดำเนินโครงการนั้นๆ ได้

บรรลุผลสำเร็จแล้ว (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไรซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณ และในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ

หลักการของการสร้างตัวชี้วัด

ในการสร้างตัวชี้วัดที่ดี จำเป็นต้องมีหลักการที่ใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินการ มีดังนี้

1. เลือกใช้/สร้างตัวชี้วัดที่เป็นตัวแทน หรือที่สำคัญเท่านั้น
2. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องพิจารณาข้อมูลที่อยู่ในระบบเป็นสำคัญ
3. คำอธิบาย หรือการกำหนดตัวชี้วัดควรจะเป็นวลีที่มีความชัดเจน
4. ตัวชี้วัดอาจจะกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพก็ได้
5. ค่าของตัวชี้วัดในเชิงปริมาณอาจคำนวณหาได้จากการใช้ การแจกแจง อัตราส่วน สัดส่วน ร้อยละ ค่าจากการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง หรือค่าการกระจายของข้อมูล เป็นต้น

การกำหนดค่าตัวชี้วัด

ในการกำหนดค่าของตัวชี้วัดนั้น จะจำแนกเป็น 2 ลักษณะ

1. การกำหนดค่าของตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดที่เป็นตัวเลขโดยใช้ค่าสถิติอย่างง่าย ๆ อาทิ ร้อยละ อัตราส่วน จำนวน หรือค่าเฉลี่ย เป็นต้น
2. การกำหนดค่าของตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดในลักษณะของข้อความที่ระบุความคิดเห็น ความสอดคล้อง ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของรายบุคคล หรือ กลุ่มบุคคล ซึ่งในบางกรณีอาจจะต้องแปลงการกำหนดค่าในเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณให้อยู่ในรูปของร้อยละหรือสัดส่วนระหว่างสิ่งที่ต้องการได้

การกำหนดตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพ ในการบ่งชี้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ มีประเด็นที่ควรคำนึง ดังนี้

1. การให้คำจำกัดความของกลุ่มเป้าหมาย สำหรับใคร ที่ไหน เมื่อไร
2. ระบุความหมายของคำที่ใช้ให้ชัดเจนในเชิงคุณภาพ อาทิ มีคุณภาพดีหมายความว่าอย่างไร รู้ได้อย่างไร และในเชิงปริมาณ อาทิ เท่าไร เป็นต้น
3. อาจจะต้องมีการปรับลด/เพิ่มตัวชี้วัดในระหว่างการประเมินหรือหลังการประเมินก็ได้

ตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ต้องการ

1. ตัวชี้วัดที่เป็นการประเมินบริบท (Context Evaluation)

ระดับหมู่บ้าน

C₁ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

1. ที่มาของชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน
2. คนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านอพยพมาจากที่ไหนและเหตุใดจึงอพยพมา
3. สภาพเดิมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านสภาพอย่างไร
4. อาชีพเดิม(อาชีพหลัก/รอง)คืออะไร
5. อาชีพเดิมที่เลิกทำแล้วคืออะไร เพราะอะไร จึงเลิกทำ
6. อาชีพใหม่ที่เพิ่มขึ้น
7. การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคมีประมาณ พ.ศ.ใด (ถนน, ไฟฟ้า, ประปา)

C₂ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน

1. ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้าน
2. อาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านอื่น
3. แผนที่หมู่บ้าน

C₃ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

1. อาชีพหลักและอาชีพรองของชาวบ้าน
2. จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร
3. จำนวนที่ดินทำกินโดยเฉลี่ย
4. จำนวนและประเภทร้านค้าในหมู่บ้าน
5. จำนวนโรงสีในหมู่บ้าน
6. โรงงานอุตสาหกรรมในหมู่บ้าน
7. โรงเรียนในหมู่บ้าน(จำนวนครู/นักเรียน)
8. โรคที่เจ็บป่วย
9. สถานที่รักษาเมื่อเจ็บป่วย

C₄ วัฒนธรรมประเพณี

1. จำนวนวัด/โบสถ์/มัสยิด
2. จำนวนพระ/เณร/บาทหลวง
3. ภาษาพื้นบ้าน
4. ประเพณีที่สำคัญ

ตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ต้องการ

C₅ โครงสร้างพื้นฐาน

5. ความเชื่อด้านต่างๆ (ศาลปู่ตาฯ)

1. จำนวนและสภาพของโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนน, ไฟฟ้า, ประปา, โทรศัพท์, หอกระจายข่าว, ศาลาประชาคม, ไปรษณีย์ ฯลฯ
2. จำนวนและสภาพทรัพยากร เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำแร่ ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์

C₆ ผู้นำชุมชนการรวมกลุ่มและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ประเภทผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน (จำนวนสมาชิก, ทุนของกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, ปีก่อตั้ง)
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ (ชื่อ, อายุ, ความเชี่ยวชาญ)

C₇ โครงการพัฒนาที่ผ่านมา

1. โครงการของภาครัฐ
2. โครงการของภาคเอกชน
3. โครงการที่ชาวบ้านทำขึ้นเอง (ชื่อโครงการ/ กิจกรรมของโครงการ) (ย้อนหลัง 5 ปี)

C₈ ความเข้มแข็งของชุมชน

1. ความสามัคคี
2. ความซื่อสัตย์
3. การช่วยเหลือกัน
4. การยกย่องคนทำความดี
5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม
6. อาชีพที่เลี้ยงครอบครัวได้
7. ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ ประองคอง
8. การรวมกลุ่ม
9. การประชุม/เสวนาสมาเสมอ
10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรมยุติธรรม
12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ
ระดับรายบุคคล	
C ₉ อาชีพเดิม	1. อาชีพหลัก/รอง 2. ผลการประกอบอาชีพเดิม(เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวหรือไม่) 3. ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ
C ₁₀ สมาชิกในครอบครัว	1. สมาชิกในครอบครัวและรายละเอียด เช่น จำนวน, อายุ, สถานภาพสมรส, ระดับการศึกษา, ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว, การมีงานทำ
C ₁₁ สภาพการอยู่อาศัย	1. มีบ้านเป็นของตนเองหรือไม่ถ้าไม่มีพักอาศัยอย่างไร
C ₁₂ รายได้ของครอบครัว	1. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน 2. ความเพียงพอของรายได้ต่อรายจ่าย
C ₁₃ หนี้สินของครอบครัวก่อนกู้เงินกองทุน	1. จำนวนหนี้สินที่มีอยู่ก่อนกู้เงินกองทุน 2. สาเหตุของการมีหนี้สิน 3. แหล่งเงินกู้
2. ตัวชี้วัดที่เป็นการประเมินปัจจัย (Input Evaluation)	
ระดับหมู่บ้าน	
I ₁ นโยบายระเบียบแนวทางปฏิบัติ	1. รายละเอียดของระเบียบสำนักนายกฯ 2. รายละเอียดของระเบียบกองทุนฯ
I ₂ การประชาสัมพันธ์	1. ช่วงเวลาที่มีการประชาสัมพันธ์ 2. ประเภทสื่อในการประชาสัมพันธ์ 3. ความทั่วถึงในการประชาสัมพันธ์ 4. เนื้อหาในการประชาสัมพันธ์
I ₃ คณะอนุกรรมการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้อง	1. จำนวนคณะอนุกรรมการ 2. องค์ประกอบคณะอนุกรรมการ 3. สัดส่วนกรรมการภาคประชาชน 4. การปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
I ₄ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	1. จำนวน

ตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ต้องการ

I₅ การเตรียมความพร้อมการสร้าง
ความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการ
กองทุนหมู่บ้าน

2. คุณสมบัติ
3. วิธีการได้มา
4. การพ้นจากตำแหน่ง
5. ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง
1. วิธีการในการเตรียมความพร้อม
2. เนื้อหาในการเตรียมความพร้อม
3. จำนวนครั้งในการเตรียมความพร้อม
4. หน่วยงาน/องค์กร ที่ทำหน้าที่ในการเตรียมความพร้อม

I₆ เงินกองทุน 1 ล้านบาท

1. วันที่ได้รับอนุมัติ
2. การเก็บรักษาเงิน

I₇ บัณฑิตกองทุน

1. ประวัติส่วนตัว ชื่อ, วุฒิ, การศึกษา, อายุ, เพศ, ภูมิภูมิลำเนา, สถานภาพสมรส, ความสามารถพิเศษ (ถ้ามี)
2. บทบาทหน้าที่

ระดับรายบุคคล

I₈ จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ

1. จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ

I₉ จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้

1. จำนวนเงินลงทุนนอกเหนือจากเงินกู้
2. ที่มาของเงินกู้

I₁₀ วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ

1. วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ

I₁₁ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และ
วัสดุคิบบในการ ประกอบอาชีพ

1. สถานที่ในการประกอบอาชีพ
2. วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ
3. วัสดุคิบบในการประกอบอาชีพ

I₁₂ ความรู้และทักษะในการ
ประกอบอาชีพ

1. ความรู้และทักษะที่มีอยู่

I₁₃ จำนวนแรงงาน

1. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

ตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ต้องการ

3. ตัวชี้วัดที่เป็นการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

ระดับหมู่บ้าน

PC₁ การจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน

1. กระบวนการในการจัดทำระเบียบกองทุนหมู่บ้าน
2. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ
3. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ

PC₂ การจัดทำเอกสารขอเงินทะเบียน

1. กระบวนการในการจัดทำเอกสารขอเงินทะเบียน
2. ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำ
3. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ

PC₃ ระบบบัญชีกองทุน

1. จำนวนบัญชีที่จัดทำ (จำนวนเล่ม)
2. ชื่อบัญชี เช่น บัญชีลูกหนี้, บัญชีดุลเงินตั้งจะ
3. ความเป็นปัจจุบัน
4. ผู้จัดทำ
5. ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำ

PC₄ กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านPC_{4.1} การรับสมัคร

1. ช่วงเวลาในการรับสมัครและเหตุผล
2. ค่าธรรมเนียมการสมัครและเหตุผล
3. ขั้นตอนการรับสมัครและเหตุผล
4. คุณสมบัติผู้สมัครและเหตุผล
5. ปัญหาอุปสรรค

PC_{4.2} การหมดสภาพสมาชิกภาพ

1. การหมดสมาชิกภาพและเหตุผล

PC_{4.3} ประเภทสมาชิก

1. การกำหนดประเภทสมาชิกและเหตุผล

PC_{4.4} การทำทะเบียนสมาชิก

1. ความเป็นปัจจุบันในการจัดทำทะเบียน
2. ปัญหาและอุปสรรค

PC₅ กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านPC_{5.1} ขั้นตอนการขอกู้

1. ขั้นตอนในการขอกู้
2. เอกสารประกอบการขอกู้
3. ปัญหาอุปสรรค

PC_{5.2} การคัดเลือกผู้กู้

1. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกและเหตุผล
2. วิธีการคัดเลือกและเหตุผล

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ
PC _{5.3} การโอนเงินให้ผู้กู้	3. ปัญหาอุปสรรค 1. ขั้นตอนในการโอนเงิน 2. ปัญหาอุปสรรค
PC _{5.4} การรับชำระหนี้	1. ขั้นตอนในการรับชำระหนี้ 2. ปัญหาอุปสรรค
PC ₆ การส่งเสริมการใช้เงินกู้	
PC _{6.1} การแนะนำวิธีทำธุรกิจ	1. ผู้แนะนำ 2. ประเด็นในการแนะนำ 3. วิธีการแนะนำ 4. จำนวนครั้งในการแนะนำ
PC _{6.2} การช่วยเหลือตลาด	1. ผู้ที่ช่วยเหลือตลาด 2. วิธีการในการส่งเสริมการตลาด 3. ปัญหาอุปสรรค
PC ₇ การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้	1. ผู้ที่ทำการตรวจสอบ 2. วิธีการตรวจสอบ 3. จำนวนครั้งในการ 4. ตรวจสอบ 5. ปัญหาอุปสรรค
PC ₈ การจัดทำรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	1. ประเภทรายงานที่จัดทำ 2. ประเภทผลงานที่มีการเผยแพร่ 3. วิธีการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน 4. ปัญหาอุปสรรค
PC ₉ การจัดสรรผลประโยชน์	1. สัดส่วนในการจัดสรรและเหตุผล
PC ₁₀ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยบัณฑิต	1. ประเภทเครือข่าย 2. กลุ่มคนที่เข้าร่วมเครือข่าย 3. วิธีการสร้างเครือข่าย 4. ความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมเครือข่าย 5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการสร้างเครือข่าย 6. ปัญหาอุปสรรค

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ
ระดับรายบุคคล	
PC ₁₁ การใช้จ่ายเงินกู้	1. รายละเอียดของการใช้จ่าย
PC ₁₂ การหาความรู้เพิ่มเติม	1. วิธีการหาความรู้เพิ่มเติม
PC ₁₃ การหาตลาด	1. วิธีการหาตลาด 2. ผู้ที่ช่วยเหลือแนะนำในการหาตลาด
PC ₁₄ การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน	1. การจัดทำบัญชี (มี/ไม่มี) 2. ผู้ที่ช่วยเหลือแนะนำการจัดทำบัญชี
4. ตัวชี้วัดที่เป็นการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)	
ระดับหมู่บ้าน	
PD ₁ จำนวนสมาชิกกองทุน	1. จำนวนสมาชิกเดิม (ณ วันเริ่มตั้งกองทุน) 2. จำนวนสมาชิกที่มีการเพิ่มขึ้น/ลดลง 3. เหตุที่สมาชิกเพิ่มขึ้น/ลดลง
PD ₂ จำนวนผู้ได้เงินกู้	1. จำนวนครั้งที่มีการอนุมัติให้กู้ 2. จำนวนผู้ยื่นกู้และผู้ได้รับอนุมัติให้กู้แต่ละครั้ง 3. จำนวนผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ต่อจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งหมด (ปัจจุบัน) 4. จำนวนผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ จำแนกตามอาชีพ
PD ₃ ยอดเงินที่ให้กู้	1. ยอดเงินที่ผู้มาขอกู้และยอดเงินที่ได้รับอนุมัติแต่ละครั้ง 2. ยอดเงินที่ได้อนุมัติให้กู้ทั้งหมด (ปัจจุบัน) 3. ยอดเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติจำแนกตามอาชีพ
PD ₄ จำนวนผู้ชำระคืนตามกำหนด	1. จำนวนผู้กู้ที่ชำระคืนตามกำหนด 2. จำนวนผู้กู้ที่ไม่ชำระคืนตามกำหนด 3. การแก้ปัญหาเมื่อผู้กู้ไม่ชำระคืนตามกำหนด
PD ₅ ยอดเงินที่มีการชำระคืน	1. ยอดเงินกู้ที่มาชำระคืนเมื่อครบกำหนดส่งเงินกู้ จำแนกเป็น เงินต้น ดอกเบี้ย, ค่าปรับ
PD ₆ กองทุนสะสม	1. ยอดเงินกองทุนสะสมแยกประเภทตาม 1, 2. การใช้ประโยชน์จากกองทุนสะสม

ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ต้องการ
PD ₇ การใช้เงินตามวัตถุประสงค์	1. จำนวนผู้ที่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ 2. จำนวนผู้ที่ใช้เงิน ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการ 3. เหตุผลที่ไม่ใช้เงินตามวัตถุประสงค์โครงการ
PD ₈ ทักษะคิดของชุมชนต่อกองทุน	1. ทักษะคิดต่อการรวมการกองทุนหมู่บ้านในเชิงบวก/ลบ 2. ทักษะคิดต่อกองทุน 1 ล้านบาทในเชิงบวก/ลบ
PD ₉ การเกิดเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้ (หลังจากทำ PC ₁₀)	1. ประเภทเครือข่ายที่เกิดขึ้น 2. กิจกรรมของเครือข่ายที่เกิดขึ้น 3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดองค์กร เครือข่าย
PD ₁₀ การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง	1. ประสบการณ์/การเรียนรู้จากการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน 2. ประสบการณ์/การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
PD ₁₁ ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน	1. ความสามัคคี 2. ความซื่อสัตย์ 3. การช่วยเหลือกัน 4. การยกย่องคนทำความดี 5. โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม 6. จำนวนครอบครัวที่มีอาชีพเลี้ยงตัวได้ 7. ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ปรองดอง 8. การรวมกลุ่ม 9. การประชุม/เสวนาสม่ำเสมอ 10. การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม 12. การจัดทำแผนงานแก้ปัญหาชุมชน 13. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะชาวบ้าน

ตัวชี้วัด

ข้อมูลที่ต้องการ

ระดับรายบุคคล

PD₁₂ ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้

PD_{12.1} ผลโดยตรง

PD_{12.2} ผลโดยอ้อม

1. ผลการใช้จ่ายเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ประสิทธิภาพ

2. การยอมรับจากชุมชน

(สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2545)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการใด ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ และมีความสอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลแต่ละประเภทด้วย

4.1 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบทดสอบ (Test) เป็นชุดของข้อคำถามที่เป็นตัวแทนของพฤติกรรมที่ต้องการทดสอบทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และการปฏิบัติ

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรายการข้อคำถามที่จัดส่งให้กลุ่มเป้าหมายได้ตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการ ซึ่งอาจเป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึก ฯลฯ

3. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก หรือจากกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือไม่ออก/เขียนหนังสือไม่ได้ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลค่อนข้างมากเพราะต้องใช้เวลากับข้อมูลแต่ละคนค่อนข้างนาน ดังนั้นอาจจะต้องมีผู้สัมภาษณ์หลายคนที่จะต้องผ่านการอบรมเพื่อให้มีการสัมภาษณ์เป็นไปในทางเดียวกัน

4. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการสังเกตพฤติกรรม หรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสังเกต โดยจะต้องมีการบันทึกข้อมูลทันทีที่สังเกตเห็นเหตุการณ์นั้น (ศุภวิภากรประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

4.2 คุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยมีความสำคัญต่อผลงานการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครื่องมือวิจัยเป็นสิ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลมาใช้วิเคราะห์เพื่อค้นหาสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ ข้อค้นพบที่ได้จะมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ซึ่งเครื่องมือวิจัยที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) มีความเที่ยงตรง (Validity) เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงต้องเป็นเครื่องมือที่วัดได้ ตรงตามเนื้อหา วัตถุประสงค์ และตรงความต้องการที่จะวัดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

- 2) มีความเชื่อมั่น (Reliability) เครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นคือเครื่องมือที่นำไปใช้เมื่อใดจะได้ผลการวัดที่ไม่แตกต่างกัน
- 3) ความเป็นปรนัย (Objectivity) เป็นเครื่องมือที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือ ชัดเจน ไม่มีความกำกวม วัดได้อย่างเดียวและใครนำไปใช้จะได้ผลไม่แตกต่างกัน
- 4) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นความสามารถของเครื่องมือวิจัยที่วัดได้บรรลुวัตถุประสงค์ ประหยัด คຸ້ມกับเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่าย
- 5) สะดวกต่อการนำไปใช้ (Practical) สามารถนำไปใช้ได้สะดวก สามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี
- 6) มีความยุติธรรม (Fairness) เมื่อนำเครื่องมือวิจัยไปใช้ผลที่ได้จะต้องไม่ทำให้เกิดความลำเอียงต่อการตรวจให้คะแนน ไม่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกับกลุ่ม ตัวอย่างที่นำเครื่องมือ นั้นไปใช้
- 7) มีอำนาจจำแนก (Discrimination) เป็นเครื่องมือที่สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างหรือความเหมือนกันของตัวแปรหรือสิ่งที่ต้องการวัด สามารถแบ่งแยก หรือชี้ให้เห็นจุดเด่น จุดด้อยของสิ่งที่วัดได้อย่างถ่วงถิ และเป็นไปตามสภาพจริง (จุฬาริชาการวิจัยชุมชน, 2545)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของกองทุนหมู่บ้านโพนสูงได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นบริบทชุมชนต่างๆ ดังทฤษฎีต่อไปนี้ (จุฬาริชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

1. ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลทีเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เช่น รายได้ของชาวบ้าน , จำนวนสมาชิกในครอบครัว

1.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เช่น ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับกองทุน, การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหลังจากกองทุนหมู่บ้าน ฯ เข้าสู่หมู่บ้าน เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูล

2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลทีผู้ประเมินสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์,แบบสอบถาม, การสังเกต

2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลทีมีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว เช่น แผนพัฒนาตำบล 5 ปี และรายปี (จุฬาริชาการวิจัยชุมชน, 2545)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดกระทำให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความ และสรุปความโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูล แล้วนำมาดำเนินการวิเคราะห์โดยการเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ระดับของข้อมูล เป็นต้น แล้วนำข้อมูลนั้นๆ มาคำนวณด้วยมือ เครื่องคำนวณ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. การแจกแจงความถี่ (Frequency) เป็นค่าสถิติที่แสดงจำนวน ในลักษณะของความถี่ของข้อมูลที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับอย่างง่าย ๆ โดยใช้ตารางนำเสนอ

2. ค่าร้อยละ (Percentage) เป็นค่าสถิติพื้นฐานที่นำมาเปรียบเทียบกับที่แสดงว่ากลุ่มเป้าหมายคิดเป็นเท่าไร โดยอาศัยฐานข้อมูลที่มีฐานเท่ากับ 100 หน่วย

3. การวัดค่ากลางของข้อมูล เป็นการคำนวณหาค่าสถิติที่เป็นตัวแทนของข้อมูลทั้งหมด เพื่อง่ายต่อการนำเสนอและแปลความหมาย ค่ากลางของข้อมูลที่นิยมนำมาใช้ มีดังนี้

3.1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

3.2 ฐานนิยม

3.3 มัธยฐาน

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือความคิดเห็น ในประเด็นที่กำหนดอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากแบบสอบถาม การบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกต โดยการนำข้อมูลมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการของตรรกะ เพื่อหาข้อสรุปของข้อมูลที่สามารถนำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้อย่างชัดเจน

6.3 ประเภทของการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่เป็นจำนวนสถิติและตัวเลข ควรนำเสนอในลักษณะของตารางหรือแผนภูมิตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลมีรูปแบบการนำเสนอที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย

2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นข้อความ การนำเสนอผลการประเมินจะต้องเสนอตรงตามประเด็น

บทที่ 4

ผลการติดตามประเมินโครงการ

จากเนื้อหาและข้อมูลในบทที่ 1 – 3 ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง รวมถึงการกล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ในการบริหารงานกองทุน การจัด การงานกองทุนในด้านต่างๆ ในบทนี้จะกล่าวถึงการติดตามการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง การติดตามกำกับ (Monitoring) นั้น มักจะถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในการบริหารงาน ที่มีลักษณะเป็นงานประจำ และงานที่เป็นลักษณะโครงการ งานที่มีลักษณะเป็นโครงการเป็นงานที่ จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาและท่ามกลางทรัพยากรที่มีจำกัด จึงนับได้ว่าการติดตามกำกับเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญมากต่อผู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ (Rondinelli and Plaia, 1976 ; Goodman and Love, 1980) โครงการทั้งหลายจะสำเร็จลุล่วงบรรลุเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมในขั้นตอนของการติดตามกำกับนี้สำคัญ (ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา, 2545)

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะในสังคมชนบท ประชากร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากกว่าภาคอื่นๆ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ต่ำกว่าสภาพความยากจนในสังคมไทย ถือตามเกณฑ์ธนาคารโลก จะมีประชากรอยู่ในข่าย ยากจนทั้งประเทศประมาณร้อยละ 31 ทั้งๆที่ได้พัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6-8 ไปแล้ว ความยากจนมี 2 นัย

1. บุคคลขาดทุนและขาดแคลนปัจจัยทางเศรษฐกิจจนเกิดความทุกข์ยากทางกาย และจิตเนื่องจากต้องมีชีวิตต่ำกว่ามาตรฐาน
2. บุคคลรู้สึกยากจนเพราะ "ไม่มี" "ไม่ได้" รับวัตถุอย่างที่อยากได้ อยากมีเพราะการ โฆษณาเชิญชวนของโลกยุควัตถุนิยมแล้วเกิดการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ความยาก จน และการขาดแคลนทางเศรษฐกิจ เป็นภาวะที่พบเห็นได้โดยทั่วไปทุกยุคทุกสมัย เพราะเหตุของความด้อยสมรรถภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลหรือชุมชน ความ ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ จะนำไปเกิดปมด้อยจนอาจสร้างปัญหาสังคมอื่นได้

ความหมายของความยากจน

ความยากจนมักจะวัดจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และแบบแผนของการดำเนินชีวิตของแต่ละสังคม ความยากจนอาจจะหมายถึง สภาพการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่ายไม่สามารถจะหาปัจจัยมาบำบัดความต้องการได้เพียงพอ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ ภาวะความยากจนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ความยากจนเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญและให้ความเอาใจใส่ในการเร่งแก้ปัญหา ไอทีเซนและชินท์ ระบุว่า มีจำนวนคนยากจนประมาณร้อยละ 12.8 ของประชากรทั้งหมด คนจนส่วนใหญ่จะเป็นชาวแอฟริกัน ชาวลาตินอเมริกัน ในกลุ่มคนยากจนนี้ จะมีคนยากจนจริงๆ คือ ไม่มีบ้านอยู่อาศัยประมาณ 12 ล้านคน สำหรับในประเทศไทยนั้นจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า ประเทศไทยมีประชากรในข่ายยากจนประมาณ 10 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด สภาพความยากจนที่ไร้รายได้เป็นตัวชี้วัดเพียงอย่างเดียวอาจทำให้พิจารณาสภาพปัญหาได้อย่างไม่ทั่วถึงและไม่อาจจะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความยากจนนั้นนอกจากจะพิจารณารายได้แล้ว ปัจจัยอื่น เช่น การขาดการศึกษา สุขภาพอ่อนแอ ภาวะโภชนาการไม่ดี มีอาชญากรรมเจตสยัสนัน และอัตราการตายของเด็กทารกแรกเกิดสูง ก็มีความสัมพันธ์กับความยากจนด้วยปัญหาความยากจนเป็นปัญหาคู่กับสังคมไทยมาช้านาน แม้รัฐจะได้พยายามกำหนดแผนและดำเนินการพัฒนาจากโครงการต่างๆ ก็ยังปรากฏว่ามีประชาชนยากจนอยู่จำนวนมากทั้งในเมืองและชนบท

ผลกระทบจากความยากจน

มีทั้งต่อบุคคลและสังคมทั้งในแง่บวกและลบ ดังนี้

1. เป็นการแบ่งชนชั้น รวย, พอกินพอใช้, จน
2. ความยากจนส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยไม่ดี ไม่แข็งแรงเป็นการขัดขวางและลดประสิทธิภาพในการทำงานลง ซึ่งจะส่งผลให้ยิ่งยากจนลงไปอีก คนยากจนไม่มีความสุข
3. เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคม เช่น การลักทรัพย์การขัดแย้งระหว่างบุคคล
4. ความยากจนเป็นเหตุให้ไม่ได้รับการศึกษาตามความสามารถที่มีอยู่ จึงไม่สามารถหางานที่ดีต้องทำงานแบบใช้แรงงานรายได้ต่ำ
5. ความยากจนเป็นเหตุทำให้เกิดความท้อแท้ เฉื่อยชา ความพยายามมีอยู่จำกัดและไม่

ค่อยมีประสิทธิภาพ

6. ความยากจนเป็นเหตุให้เกิดความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมตามมา เช่น สภาพครอบครัวแตกแยก การติดสิ่งเสพติด การเป็นโสเภณี การขายแรงงานเด็ก การค้าขายโอกาสในการศึกษาและฝึกอบรม และการเป็นอาชญากร ฯลฯ
7. คนจนมักมีครอบครัวใหญ่ ลูกมาก ลูกแต่งงานแล้วไม่แยกครอบครัว
8. ความยากจนทำให้สังคมมีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและการเมือง เพราะคนจนไม่มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนา
9. มีชีวิตน่าสงสารเกิดความขาดแคลนและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ บุคคลมีสภาพขัดสนยากไร้ไม่สามารถจัดหาเครื่องบริโภคและอุปโภคได้อย่างเพียงพอ จึงดำเนินชีวิตทางกายอย่างขาดแคลนและมีสภาพชีวิตต่ำกว่ามาตรฐาน
10. สถานภาพทางสังคมต่ำและเป็นผู้ค้าโอกาสในสังคม บุคคลรู้สึกมีปมด้อย น้อยเนื้อต่ำใจ อิจฉา หวาดระแวง มองโลกในแง่ร้าย มีอารมณ์ไม่มั่นคง บางคนปล่อยชีวิตตามยถากรรม ไม่กล้าหรือไม่ชอบสมาคม ปรับตัว เป็นคนจริยธรรมต่ำ ทำตัวเหมือนไร้ความสามารถ นอกจากนี้จะขาดโอกาสหรือเสียเปรียบในทางหน้าที่การงานและทางสังคม
11. ผลต่อตัวบุคคลและครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น น้อยเนื้อต่ำใจ อิจฉา หวาดระแวง มองโลกในแง่ร้าย ปล่อยไปตามโชคชะตา เกิดปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพ ไม่สามารถที่จะให้มีการศึกษา และการอุปโภคบริโภคแก่ครอบครัวเท่าที่ควร เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของบุคคลและสังคม
12. ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สังคมใดมีคนยากจนมากๆ เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศมาก
13. ค้ำย่ำแย่เพื่อความอยู่รอด

สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ในการกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยธนาคารโลกพิจารณารายได้ประชาชาติแล้วกำหนดให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก้าวพ้นจากระดับประเทศยากจนมาเป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลางแต่อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาประเทศและการที่รายได้ส่วนใหญ่ยังไม่กระจายตัวเท่าที่ควร จึงยังคงพบความยากจนกระจายอยู่ในส่วนใหญ่ของประเทศ กลุ่มอาชีพที่ยากจนที่สุดยังคงเป็นกลุ่มเกษตรกร ซึ่งปรากฏว่ามีรายได้น้อยที่สุด คือ เพียงครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ยทั้งประเทศเท่านั้น นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเขตมหานครและส่วนภูมิภาคก็มีมาก กิจกรรมและความมั่งคั่งทาง

เศรษฐกิจก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคมหานคร และปริมณฑล รายได้คนกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลยังมีความแตกต่างกับภาคอื่นๆ ของประเทศมากโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีรายได้ต่อหัวต่ำสุดถึงประมาณ 12 เท่า แต่ยังคงมีการว่างงานตามฤดูกาลใน ภาคเกษตรกรรม โดยทั่วไปมีการเคลื่อนย้ายแรงงานช่วงหน้าแล้งมาทำงานในเมืองและเขตอุตสาหกรรม โดยเฉพาะแรงงานเด็กเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกล่าวว่า

1. กลุ่มเกษตรกรโดยทั่วไป เมื่อรวมกันแล้วมีระดับรายได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ เพราะเหตุที่ยังคงเผชิญปัญหาด้านการผลิตและการตลาด เช่น การเพิ่มทุน การแปรผันของตลาด การขายอำนาจต่อรองอยู่เช่นเดิม

2. กลุ่มแรงงานทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคราชการและภาคการเกษตร ที่เป็นกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือและกลุ่มเทคนิคระดับต้น ลักษณะหาเช้ากินค่ำ ค่าจ้างแรงงานต่ำ สวัสดิการน้อย และมีโอกาสว่างงานได้เสมอ พบในเขตเมืองใหญ่ และเขตอุตสาหกรรม

3. กลุ่มชาวชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนชุมชนมากกว่าพันแห่ง ห้าร้อยชุมชนขึ้นไปมีปัญหาทางกายภาพและทางสังคม นอกเหนือจากความยากจน ที่ตั้งของชุมชนในกรุงเทพฯ จะอยู่ในย่านธุรกิจ หลังอาคารแถว โดยเฉพาะชุมชนคลองเตยที่บริเวณท่าเรือกรุงเทพฯ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สุด นอกจากนี้มีชุมชนได้สะพาน ชุมชนใต้ทางด่วนและชุมชนก่อสร้างที่เร่ร่อนไปกับบริษัทผู้ว่าจ้าง และเมื่อรวมทั้งประเทศมีชุมชนแออัดทั้งสิ้นเกือบประมาณสองพันชุมชน

4. กลุ่มขอทาน คนจรจัดไร้ที่พึ่ง ที่อยู่ในเขตเมืองและสถานที่ท่องเที่ยว มีทุกเพศทุกวัย ที่นับว่าจะเพิ่มมากขึ้นคือ ขอทานต่างชาติ ที่เข้ามามีส่วนมากมาย

5. กลุ่มหาบเร่แผงลอย และกลุ่มเร่ของขายของตามสี่แยก พบอยู่ในเขตเมือง ในย่านการค้าตลาด ที่ชุมชน และสี่แยกของถนนสายหลัก พวกเขามีทุนต่ำจึงใช้วิธีหาเลี้ยงชีพแบบนี้

6. กลุ่มผู้พิการทางกายหรือจิต ซึ่งไม่อาจเลี้ยงตนเองหรือประกอบอาชีพที่ทัดเทียมกับคนปกติได้ ครอบครัว ชุมชน และรัฐต้องช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งระดับให้เปล่า หรือให้โอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับอัตรภาพ จึงสามารถดำรงชีวิตดำรงชีวิตอยู่ได้ ส่วนหนึ่งต้องหันไปขอทานเพราะสังคมและรัฐไม่อาจโอบอุ้มช่วยเหลือได้ทั่วถึง

การป้องกันและการแก้ไขปัญหาความยากจน

1. การพัฒนาประชากรด้านความรู้ ความสามารถ สุขภาพอนามัย
2. การส่งเสริมการลงทุนธุรกิจทุกสาขา ทุกประเภท

3. การให้บริการแก่ผู้ยากจนในด้านต่างๆ เช่น บริการทางการศึกษา บริการทาง
ด้านสุขภาพอนามัย บริการจัดหาเงินให้เงินทุนประกอบอาชีพแก่ผู้ตั้งใจทำมาหากิน

4. การประกันความมั่นคงทางสังคม (Social Security) และการสังคมสงเคราะห์
การประกันสังคม (Social Insurance) นายจ้างกับลูกจ้าง รัฐบาลร่วมกันออกเงินสมทบใน
การประกัน ถ้าเกิดขาดรายได้เพราะชราภาพ ทูพพลภาพ เจ็บป่วย ว่างงานตาย มีผู้ที่ต้อง
อยู่ในอุปการะ จะมีเงินใช้จ่ายเลี้ยงดูครอบครัว เป็นการบรรเทาปัญหาความยากจนการ
ประชาสงเคราะห์ (Public Assistance) เป็นการสงเคราะห์ ผู้ที่ขาดรายได้ แต่ไม่เข้าข่ายอยู่
ในการประกันสังคมโดยผู้รับการสงเคราะห์ไม่ต้องออกเงินสมทบ รัฐจะให้การช่วยเหลือ
โดยการ ทดสอบความจำเป็น (means test) ว่าทุกข์ยากจริงหรือไม่ และผู้ที่เข้าข่ายการ
สงเคราะห์ คือ คนชรา ตาบอด ทูพพลภาพ เด็กต้องอยู่ในอุปการะ ฯลฯ

5. แก้ไข ป้องกันทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ให้สวัสดิการ ส่งเสริมให้ความรู้และการ
ปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย ให้มีอาหารพอเพียง จัดระเบียบภายในสังคมหรือ
ชุมชนให้เรียบร้อย เพื่อให้บุคคลมีจิตใจดี ส่งเสริมการศึกษาให้ความรู้เพื่อพัฒนาปัญญา
ความสามารถ ปลุกฝังความเชื่อ เจตคติ ค่านิยมทางวัตถุนิยมที่ดี ให้กำลังใจ ให้มีความขยัน
อดทน มุ่งความสำเร็จ กล้าสู้กลับปัญหาและอุปสรรค

6. ผู้บริหารประเทศ จะต้องจัดระเบียบสังคมให้เรียบร้อย แบ่งสรร มอบหมาย
ตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันให้ชัดเจน วางกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ ให้สามารถ
ปฏิบัติได้ มีการควบคุมอย่างเข้มงวด ให้ทุกคนอยู่ในระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบ
ของตนได้อย่างสะดวก มีประสิทธิภาพ ไม่เป็นกั๊กพล ปลุกฝังให้รักและผูกพันต่อสังคมของ
ตน

7. ให้โอกาสและวิธีการบรรลุเป้าหมายเท่าเทียมกัน คำนึงบทบาทตามสถานภาพ
และหน้าที่ ตามที่สังคมปลุกฝัง เช่น ให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอควร มีประสิทธิภาพใน
การประกอบอาชีพการงาน มีการศึกษาสูง มีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องปลุกฝังค่านิยม มี
หลักเกณฑ์ในการปันส่วนรายได้อย่างยุติธรรม

8. ขจัดความขัดแย้งในค่านิยม ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของความสุขทางใจ ปลุกฝัง
วัฒนธรรม ปรัชญา สร้างความเจริญทางธรรมะและคุณธรรม

9. การพัฒนาชุมชน (Community Development) เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มุ่ง
พัฒนาทั้งคนและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
หลักประชาธิปไตย หลักการช่วยตนเอง หลักการใช้ผู้นำท้องถิ่น หลักการรู้จักวัฒนธรรม
ท้องถิ่น ฯลฯ ข้อสำคัญให้มีการศึกษา ให้มีงานทำการพัฒนาท้องถิ่น ยกกระดับความเป็นอยู่

ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยกำลังความสามารถของประชาชน และการช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน โดยยึดหลักประชาชนช่วยตนเอง การใช้ผู้นำจากท้องถิ่น พยายามกระจายความเจริญไปสู่ชนบท

10. ด้านเศรษฐกิจ ให้เงินทุนกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้เป็นการลงทุนสำหรับคนทำมาหากินที่ยากจน หรือให้เงินสงเคราะห์กรณีเกิดภัยพิบัติจากธรรมชาติ หรือโรคระบาด เพื่อมิให้หนี้สินล้นพ้นตัว และมีกำลังใจต่อสู้อุปสรรคต่อไป

11. ด้านสุขภาพ ให้การรักษาพยาบาลแก่ผู้ยากจนทุกคน ให้ความคุ้มครองป้องกันในเรื่องสุขภาพอนามัย

12. ด้านการศึกษา เอาใจใส่ให้คนยากจนมีการศึกษา หากเด็กไม่อาจจะศึกษาต่อได้ ให้มีการฝึกอาชีพตามท้องถิ่น เพื่อจะได้มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว

13. อาชีพ ถ้ามีงานให้คนทำจะไม่มีใครคอยยาก คนขยันหมั่นเพียรจะได้ปัจจัยใช้ในการดำรงชีวิต

14. ด้านภาษี ควรเก็บภาษีอย่างเป็นธรรม

15. การวางแผนครอบครัว เป็นการชะลอการเกิด การมีลูกมากจะทำให้ยากจนลง

16. การป้องกันอุบัติเหตุต่างๆ เช่น รถยนต์ โรงงานอุตสาหกรรม ผู้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุปีหนึ่งๆ มีจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะงานเสี่ยงภัย เช่น ในโรงงานเครื่องกระป๋อง โรงงานเหล็กเส้น โรงงานอลูมิเนียม โรงงานหลอมทองแดง (geocities, www, 2002)

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

นโยบายและกลยุทธ์

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานหลักหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมโดยยึดกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม และนโยบายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงาน/ส่งเสริมการจ้างงานภาคอุตสาหกรรม นโยบายปรับบทบาทภาครัฐ นโยบายการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นต้น

- แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ภาคอุตสาหกรรม)
- นโยบายด้านอุตสาหกรรมของกระทรวงอุตสาหกรรม
- แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ภาคอุตสาหกรรม)

สาระสำคัญแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ภาคอุตสาหกรรม)

ส่วนที่ 1 บทบาทและความสำคัญของ SMEs

ส่วนที่ 2 ทิศทางและแนวคิดในการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนา SMEs

ส่วนที่ 4 กลไกการบริหารแผน

ส่วนที่ 1 บทบาทและความสำคัญของ SMEs

ในปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทยประกอบด้วยวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 8.5 แสนกิจการในจำนวนนี้ กว่าร้อยละ 99.7 จัดว่าเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกล่าวคือ มีการจ้างงานไม่เกิน 200 คนต่อกิจการ และประมาณร้อยละ 40 เป็นวิสาหกิจขนาดเล็กมาก ซึ่งอยู่นอกระบบ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ในภาคอุตสาหกรรม แรงงานประมาณกึ่งหนึ่ง และการจ้างงานใหม่ที่เกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์ในปี พ.ศ. 2540 ประมาณร้อยละ 60 อยู่ใน SMEs ประมาณร้อยละ 30 ของวิสาหกิจไทยพึ่งพาตลาดต่างประเทศ และอุตสาหกรรมส่งออกขนาดใหญ่ของไทยใช้วัตถุดิบแปรรูปขั้นต้นและชิ้นส่วนที่ผลิตภายในประเทศส่วนหนึ่ง การเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs ที่เป็นผู้ผลิตเพื่อส่งออกและ SMEs ที่รับช่วงการผลิตจากผู้ส่งออก จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการส่งออกของไทยและการสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศในภาพรวม

นอกจากนั้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศ เป็นทั้งผู้ซื้อผลผลิต และผู้ผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของราษฎรผู้บริโภคในท้องถิ่นห่างไกล จึงเป็นกลไกสำคัญยิ่งในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ภูมิภาค

ส่วนที่ 2 ทิศทางและแนวคิดในการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม

การพัฒนาและส่งเสริม SMEs ต้องสามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ การขาดเทคโนโลยี ขาดความสามารถในการจัดการสมัยใหม่ สินค้าด้อยคุณภาพ ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและตรงความต้องการ การกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ อุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งทุน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ปัจจัยแวดล้อม การประกอบธุรกิจของ SMEs ได้เปลี่ยนไปและยังคงเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการเปิดเสรีทางการค้าและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทำให้ต้นทุนการสื่อสารและการกระจายสินค้าลดลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ปัจจัยที่กำหนดขีดความสามารถในการแข่งขันได้เปลี่ยนจากฐานทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศและแรงงานที่มีค่าแรงต่ำ ไปสู่การแข่งขันเชิงคุณภาพ การนำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความ

สามารถในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ไม่ว่า SMEs จะมุ่งตลาดภายในประเทศหรือตลาดต่างประเทศ ต่างก็จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพให้เข้าสู่มาตรฐานสากลและยกระดับผลิตภาพให้ทัดเทียมคู่แข่ง รวมทั้งต้องมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงธุรกิจในลักษณะที่เป็นนานาชาติมากขึ้น จากข้อพิจารณาข้างต้น จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนา SMEs ภาคอุตสาหกรรม ดังนี้

- (1) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล
- (2) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของคนไทยมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งด้านการผลิตและการตลาด
- (3) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่และเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสมดุลในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกที่สามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากความผันผวนในเศรษฐกิจโลกที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์และมาตรการในการพัฒนา SMEs

เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์การพัฒนาข้างต้น จึงกำหนดกลยุทธ์และมาตรการ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์หลัก และ 32 มาตรการ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับความสามารถด้านเทคโนโลยีและการจัดการ มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

- (1.1) พัฒนาและประยุกต์ระบบวินิจัยและ ให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่สถานประกอบการให้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและจัดความช่วยเหลือแก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- (1.2) จัดระบบบริการที่ปรึกษาเฉพาะด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงกิจการ
- (1.3) สนับสนุนและส่งเสริมการปรับปรุงกิจการให้ทันสมัย (Modernization) และใช้ระบบ ISO และ TQM ที่เหมาะสมกับธุรกิจไทย
- (1.4) สนับสนุนการยกระดับคุณภาพสินค้าของ SMEs สู่มาตรฐานสากล
- (1.5) พัฒนาเครือข่ายและประสิทธิภาพของแหล่งบริการวิจัยและพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาผู้ประกอบการและทรัพยากรบุคคลของ SMEs มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

- (2.1) บ่มเพาะและสร้างผู้ประกอบการใหม่ และพัฒนาผู้ประกอบการเดิมให้พร้อมรับ การแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์
- (2.2) เพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของระบบบริการฝึกอบรมให้สนองต่อ

ความต้องการของบุคลากรของ SMEs

(2.3) เพิ่มประสิทธิภาพของระบบมาตรฐานฝีมือแรงงาน

(2.4) ปรับปรุงการผลิตบุคลากรในสถาบันการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างและขยายโอกาสด้านการตลาดแก่ SMEs มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

(3.1) ปรับปรุงระบบการจัดซื้อของรัฐให้เอื้อต่อ SMEs โดยเน้นการขยายโอกาสแก่วิสาหกิจขนาดย่อม

(3.2) ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมรับช่วงการผลิตที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(3.3) เพิ่มความเข้มแข็งของกิจกรรมส่งเสริมการส่งออก

(3.4) ส่งเสริมธุรกิจการค้าชายแดน และการจัดตั้งบริษัทการค้าระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มขีดความสามารถของสถาบันการเงินและสร้างกลไกเสริมทางการเงิน เพื่อส่งเสริม SMEs มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

(4.1) ขยายและเพิ่มประสิทธิภาพระบบประกันสินเชื่อ

(4.2) พัฒนาสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐให้เป็นสถาบันการเงินเพื่อ SMEs

(4.3) จัดตั้งกองทุนเพื่อการร่วมทุนกับ SMEs ที่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

(4.4) จัดตั้งกองทุนส่งเสริม SMEs เพื่อเป็นกลไกทางนโยบายในการส่งเสริม SMEs และเป็นแหล่งทุนสนับสนุนการรวมกลุ่มของ SMEs

(4.5) เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยงานเพื่อให้บริการปรึกษาแนะนำ ด้านการเงินแก่ SMEs

กลยุทธ์ที่ 5 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของธุรกิจ มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

(5.1) เร่งพัฒนาและจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของ SMEs

(5.2) พัฒนากลไกในการปรับปรุงนโยบาย กฎหมายและการบริหารเพื่อสร้างความเป็นธรรมลดข้อเสียเปรียบของ SMEs

(5.3) ส่งเสริม SMEs ให้พร้อมเข้าสู่สังคมข่าวสาร

(5.4) ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบการกระจายสินค้า

(5.5) ยกระดับขีดความสามารถของหน่วยงานระดับท้องถิ่น ในการให้บริการแก่ SMEs และการจัดทำแผนส่งเสริม SMEs ในภูมิภาคให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจภาคต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ

(5.6) ส่งเสริมการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขนาดย่อม

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนวิสาหกิจรายย่อมและวิสาหกิจชุมชน มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

- (6.1) บ่มเพาะการจัดตั้งวิสาหกิจรายย่อม และวิสาหกิจชุมชนที่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในอนาคต
- (6.2) ส่งเสริมการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาเดิมของวิสาหกิจรายย่อม และวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ
- (6.3) ยกย่องขีดความสามารถด้านการจัดการเชิงธุรกิจ และส่งเสริมให้วิสาหกิจรายย่อมสามารถเข้าสู่ระบบที่เป็นทางการได้
- (6.4) ผลักดันและยกระดับความร่วมมือในกลุ่มธุรกิจ

กลยุทธ์ที่ 7 สร้างความเชื่อมโยงและพัฒนากลุ่มวิสาหกิจครบวงจร มีมาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

- (7.1) ศึกษาวิจัยรูปแบบ การพัฒนาอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ตามหลักการเกาะกลุ่มธุรกิจเพื่อประสิทธิภาพโดยรวม
- (7.2) พัฒนาโครงการนำร่องเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเชื่อมโยงวิสาหกิจครบวงจรในแต่ละภูมิภาค
- (7.3) ผลักดันและสนับสนุนการรวมกลุ่มและการสร้างธุรกิจสัมพันธ์
- (7.4) จัดมาตรการสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิทธิประโยชน์และเงินทุนเพื่อผลักดันให้เกิดการลงทุนและร่วมลงทุนดำเนินกิจการประเภทต่าง ๆ รองรับธุรกิจอย่างครบวงจร

ส่วนที่ 4 กลไกการบริหารแผน

กระบวนการบริหารและจัดการเพื่อนำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ไปสู่การปฏิบัติ จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยมีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นผู้บริหารและประสานแผน สำหรับในส่วนของแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้าและภาคบริการ ขณะนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กำลังจ้างศึกษา และวิเคราะห์พื้นฐาน ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จ และสามารถนำเสนอต่อสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อจัดทำเป็นนโยบายและแผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคการค้า และภาคบริการได้ภายในกลางปี 2544 เป็นที่คาดหวังว่าเมื่อได้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้ง 3 ภาค คือ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคบริการ ได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ จะสามารถช่วยให้ทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไปในทางเดียวกัน มี

การฝึกกำลังที่เข้มแข็งมากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถผลิตพื้นเศรษฐกิจของประเทศ อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคต

นโยบายด้านอุตสาหกรรมของกระทรวงอุตสาหกรรม

สาระสำคัญ

กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน ในช่วงปี 2544 - 2549 กระทรวงอุตสาหกรรมจึงได้จัดทำแนวนโยบายของกระทรวงอุตสาหกรรม ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นโยบายรัฐบาล และบทบาทภารกิจของกระทรวงอุตสาหกรรม ไว้ดังนี้

ด้านอุตสาหกรรม

มาตรการเร่งด่วนระยะสั้น

1. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการจัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาและศักยภาพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้าโดยกระทรวงอุตสาหกรรมจะร่วมสนับสนุนในด้านความรู้สมัยใหม่ เทคนิคการผลิต และการบริหารจัดการ รวมทั้งการทำตลาด เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่าย

2. ร่วมผลักดันการจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กรวมทั้งแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรมด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารงานของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เน้นการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนพร้อมกับการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ สนับสนุนการนำเครื่องจักรมาจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการเพิ่มทุน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเดิม เพิ่มโอกาสและทางเลือกด้านแหล่งเงินให้ผู้ประกอบการใหม่ อันจะช่วยสร้างและรักษารฐานการผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และการส่งออก

3. ให้ความช่วยเหลือเพื่อลดต้นทุนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม โดยจัดบริการปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ การลดต้นทุนพลังงาน การประหยัดพลังงานและการใช้พลังงานทดแทน

4. สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรม ด้วยการส่งเสริมการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เครื่องจักรเพื่อให้สามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ในการกู้ยืม ผลักดันความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์เพื่อสนับสนุนสินเชื่อแก่ SMEs เร่งปรับโครงสร้างการบริหาร เพิ่มสาขา และเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์สินเชื่อ พร้อมทั้งลดอัตราดอกเบี้ย

ของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.)

5. เร่งรัดการปรับโครงสร้างภาษี เพื่อช่วยลดต้นทุนและข้อเสียเปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย

6. ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโรงงานและการมาตรฐานอุตสาหกรรมให้ทันสมัยเอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม

7. เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งด้านการผลิต การจัดการและการตลาด ให้บังเกิดผลอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง

8. พัฒนาสมรรถนะบุคลากรและองค์การภาครัฐและเอกชนด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยภาคอุตสาหกรรม และด้านระบบการจัดการตามมาตรฐานสากลเช่น ISO 9000, ISO 14000, ISO 18000 และ HACCP เป็นต้น เพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับการปรับตัวสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ในธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก สำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้องค์ความรู้เป็นฐาน

9. กำหนดมาตรการบรรเทาผลกระทบและเตรียมความพร้อมรับการเปิดเสรีทางการค้าทั้งจากข้อตกลง WTO AFTA และกลุ่มเศรษฐกิจอื่นๆ รวมทั้งส่งเสริมภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการค้า การลงทุน และการวิเคราะห์ผลกระทบตามข้อตกลงภายใต้กรอบข้อตกลงและความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการค้า การลงทุน และการวิเคราะห์ผลกระทบตามข้อตกลงภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ

มาตรการระยะยาว

1. ปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุน ให้สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือ ภูมิปัญญาไทย ศักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ให้สอดคล้องกับการพึ่งพาจากต่างประเทศ

2. เสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องต่อการปรับโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับทรัพยากรธรรมชาติและอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม

3. สร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีศักยภาพการพัฒนาและมีความรู้ความชำนาญสูง โดยส่งเสริมให้ไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารและแปรรูปสินค้าการ

เกษตรอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพของโลก

4. พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันให้เกิดเครือข่ายสารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการตลาด และส่งเสริมให้ SMEs ดำเนินกิจกรรมการค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

5. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงิน รวมถึงสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของกองทุนร่วมทุน ตลอดจนระบบการค้ำประกันสินเชื่อ เพื่อพัฒนารูรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยจัดทำแผนพัฒนารูรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ให้เข้าถึงแหล่งสินเชื่อ และเพิ่มปริมาณสินเชื่อ SMEs รายย่อยตามความจำเป็น

6. สนับสนุนและกำหนดมาตรฐานเพิ่มมูลค่าเพิ่มสินค้าอุตสาหกรรม สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อการแข่งขันและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเพิ่มผลผลิตการผลิตรวมภาคอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ต่อปี รวมทั้งสร้างเครือข่ายและขบวนการเพื่อการพัฒนาปัจจัยหลักที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการเพิ่มผลผลิต เช่น พัฒนาบุคลากร เพิ่มขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

7. สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่น ชุมชน และภูมิภาค ให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง และนำไปสู่การพัฒนาตามระบบบริหารคุณภาพที่ยั่งยืน โดยพัฒนากลุ่มอาชีพในท้องถิ่น ส่งเสริมการผลิตสินค้าไทย สร้างเครื่องหมายสินค้าท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนการจัดระบบพื้นที่อุตสาหกรรม ในรูปของนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศ โดยส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมให้เข้าไปตั้งโรงงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม

8. ส่งเสริมการรับช่วงและเชื่อมโยงการผลิต ระหว่างกิจการอุตสาหกรรมในลักษณะของกลุ่มอุตสาหกรรม เพื่อให้มีการสนับสนุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน และเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็งกับธุรกิจอุตสาหกรรม ตลอดจนจัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมที่สามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้และเป็นพันธมิตรกัน (Industrial Cluster)

9. กำกับดูแลสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงภัย และมีมลภาวะสูง สนับสนุนให้ย้ายไปยังเขตประกอบการอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม โดยลดภาษีของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมให้ได้เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ตลอดจนส่งเสริมและผลักดันการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเน้นการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

และเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น ปรับปรุงมาตรฐาน การจัดการมลพิษทางอากาศ ควบคุมคุณภาพอากาศให้สารมลพิษต่างๆ อยู่ในพิกัดมาตรฐาน บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดกับกิจการที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษและส่งเสริมการผลิตที่ สะอาด รวมทั้งให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลสถานประกอบ ธุรกิจอุตสาหกรรมผ่านระบบการจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

10. พัฒนาระบบสารสนเทศสถานะอุตสาหกรรม และกฎระเบียบมาตรการทางการค้า และการส่งออก ให้เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค รวมถึงองค์กร ที่เป็นกลไกบริหารส่วนระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบข้อมูลเตือนภัยและเป็นข้อมูลเพื่อการ ปรับตัวได้ทันสถานการณ์

11. เร่งรัดการจัดตั้งสถาบันอิสระ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม ในแต่ละสาขา ได้แก่ สถาบันผลิตภัณฑ์ไม้และเครื่องเรือน สถาบันยาและเคมีภัณฑ์ สถาบันอุตสาหกรรมเซรามิกส์ และสถาบันอุตสาหกรรมพลาสติก

12. ส่งเสริมและขยายความร่วมมือ ด้านอุตสาหกรรมและการลงทุนกับต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค เพื่อสร้างพันธมิตรทางการค้าและการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมและจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ทั่วประเทศที่มีกระบวนการประเมินผลการ พัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

แผนปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม

สาระสำคัญ

แผนปฏิบัติการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม (Action plan) เป็นแผนงานที่เกิดขึ้น จากการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ สนับสนุนการลงทุน และนักวิชาการ ร่วมระดมสติปัญญาความสามารถ จัดทำแผนปฏิบัติ การรองรับแผนงานทั้ง 8 แผนงาน การจัดทำแผนปฏิบัติการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ 5 ปี ภายในปี พ.ศ. 2545 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ต่างได้ร่วมเสนอโครงการในเชิงรูปธรรมประมาณ 440 โครงการ ซึ่งโครงการที่เสนอนั้น ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า สาระสำคัญมีความ สอดคล้องและครอบคลุมทุกแผนงาน และทุกแผนงานมีเครื่องชี้วัดความสำเร็จของโครงการ ตามแผนงาน แผนงานหลักทั้ง 8 แผนงาน ประกอบด้วย แผนปรับปรุงผลิตภาพและปรับ กระบวนการผลิตให้มีต้นทุนและการส่งมอบสินค้าที่แข่งขันได้ แผนยกระดับขีดความ สามารถทางเทคโนโลยี โดยการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีและเครื่องจักรในอุตสาหกรรมเป้าหมาย แผนยกระดับขีดความสามารถของแรงงานไปสู่แรงงานฝีมือในอุตสาหกรรมเป้าหมาย แผน

บ่มเพาะและเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมสนับสนุนขนาดกลางและขนาดย่อม
 แผนส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจำหน่าย แผน
 สนับสนุนการกระจายเคลื่อนย้ายหน่วยผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นและมีมลภาวะต่ำไปสู่ภูมิภาค
 และชนบท เพื่อสนับสนุนการกระจายงานและรายได้ แผนชักจูงการลงทุนจากต่างประเทศ
 ในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีสำหรับอนาคตและแผนการจัดการอุตสาหกรรมที่มีมลภาวะ
 สูงไปยังเขตที่กำหนด และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสะอาดเพื่อลดมลภาวะ ในแต่ละแผน
 งานมีสาระสำคัญ และมีแผนปฏิบัติการรองรับ ดังนี้

แผนงานที่ 1 ปรับปรุงผลิตภาพและปรับกระบวนการผลิตให้มีต้นทุน และการส่ง
 มอบคุณค่าที่แข่งขันได้

แผนงานที่ 2 ยกระดับขีดความสามารถทางเทคโนโลยี โดยการปรับเปลี่ยน
 เทคโนโลยีและ เครื่องจักร ในอุตสาหกรรมเป้าหมาย

แผนงานที่ 3 ยกระดับขีดความสามารถของแรงงานไปสู่แรงงานฝีมือ ในอุตสาหกรรม
 เป้าหมาย

แผนงานที่ 4 บ่มเพาะและเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรม สนับสนุน
 ขนาดกลาง และ ขนาดย่อม

แผนงานที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบผลิตภัณฑ์และช่องทางการจำหน่าย

แผนงานที่ 6 สนับสนุนการกระจาย เคลื่อนย้ายหน่วยผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น
 และมีภาวะต่ำ ไปสู่ภูมิภาคและชนบท เพื่อสนับสนุนการกระจายงาน
 และรายได้

แผนงานที่ 7 ชักจูงการลงทุนจากต่างประเทศ ในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีสำหรับอนาคต

แผนงานที่ 8 การจัดการอุตสาหกรรมที่มีมลภาวะสูงไปยังเขตที่กำหนดและส่งเสริม
 การใช้เทคโนโลยี สะอาดเพื่อลดมลภาวะ (smethai, www, 2002)

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

แม้ว่าสัดส่วนของภาคเกษตรกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติจะมีแนวโน้ม
 ลดลงอย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณารายการสินค้าส่งออกสำคัญ 10 อันดับแรกของไทย
 แล้วมีรายการสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรอยู่เพียง 2 - 3 รายการเท่านั้น ทำให้เกิด
 ปัญหาว่าในปัจจุบันภาคเกษตรกรรมลดความสำคัญลงแล้วหรือ แต่อย่างไรก็ตามภาค
 เกษตรกรรมยังนับว่าเป็นภาคที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาถึงจำนวนประชากร
 ที่อยู่ในภาคนี้ประมาณเกือบร้อยละ 60 ของประชากรทั้งประเทศแสดงให้เห็นว่าภาคเกษตรกรรม

นั้นมีผลกระทบต่อปากท้องของคนส่วนใหญ่ของประเทศ การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ภาคเกษตรกรรมฟื้นตัว ก็เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้เศรษฐกิจและการเพิ่มอำนาจซื้อของคนส่วนใหญ่ของประเทศฟื้นตัวตามไปด้วย ซึ่งน่าจะเป็นการทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวตามเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการมากยิ่งขึ้น ดังนั้นภาครัฐบาลจึงไม่อาจที่จะละเลยภาคเกษตรกรรมไปได้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าเพิ่มที่ตกอยู่กับคนไทยภายในประเทศแล้ว จะพบว่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากกว่าสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรของไทยเกินดุลมาโดยตลอด แม้ว่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมบางรายการยังต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อมาผลิตบ้างก็ตาม แต่ก็ยังอัตราการพึ่งพิงวัตถุดิบนำเข้ายังน้อยกว่าสินค้าอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมที่มีการส่งออกคิดอันดับ 1 ใน 10 อันดับแรกของไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรแล้วไทยจะเกินดุลมาโดยตลอด และมูลค่าการเกินดุลในสินค้าเกษตรก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาตลอดทศวรรษที่ผ่านมาอัตราการขยายตัวของมูลค่าเกินดุลการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเฉลี่ยร้อยละ 16.4 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2543 ไทยเกินดุลการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร 367,509 ล้านบาท เมื่อเทียบกับในปี 2537 ที่มีมูลค่าเกินดุลเพียง 188,586 ล้านบาท และในช่วงไตรมาสแรกของปี 2544 ไทยยังคงเกินดุล 86,767 ล้านบาท ซึ่งเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนแล้วเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 25.2 ช่วงที่ไทยมีปัญหาดุลการส่งออกสินค้าเกษตรลดลง คือ ในช่วงปี 2539 และปี 2542 ที่ยอดเกินดุลลดลงร้อยละ 3.8 และร้อยละ 30.5 ตามลำดับ แม้ว่าภาพที่ดูสวยงามของดุลการค้าสินค้าเกษตร เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรขยายตัวมากกว่าการนำเข้า กล่าวคือ การส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 15.4 ต่อปี ในขณะที่อัตราการขยายตัวของการนำเข้ามีการขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 10.1 ต่อปีเท่านั้น แต่ภายใต้ภาพอันสวยงามนี้ยังมีปัญหาที่ต้องพึงระวังก็คือ

1. การส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรหลายสินค้าประสบปัญหา โดยเฉพาะสินค้ารัฐพืชและผลิตภัณฑ์ มีมูลค่าการส่งออกลดลงตั้งแต่ปี 2542 กล่าวคือ ในปี 2543 มูลค่าการส่งออกรัฐพืชและผลิตภัณฑ์เท่ากับ 74,517 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปี 2542 ที่มีมูลค่าการส่งออกสูงถึง 95,080 ล้านบาท เนื่องจากผลผลิตรัฐพืชในตลาดโลกเพิ่มขึ้น และการตัดราคายาหน่ายในตลาดโลก ทำให้การแข่งขันในด้านการส่งออกเป็นไปอย่างรุนแรง นอกจากนี้ประเด็นที่น่าสนใจคือ เมื่อเทียบสัดส่วนของมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและ

อุตสาหกรรมเกษตรกับสินค้าส่งออกทั้งหมดมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่มูลค่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรในช่วงไตรมาสแรกปี 2544 เท่ากับร้อยละ 18.4 จากที่เคยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 31.4 ในปี 2538 สัดส่วนของมูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมในช่วงไตรมาสแรกของปี 2544 เท่ากับร้อยละ 75.1 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2539 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของไทยต้องเผชิญกับปัญหาราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกตกต่ำ เนื่องจากปัญหาการแข่งขันกันตัดราคาส่งออกของประเทศคู่แข่ง ซึ่งสินค้าส่งออกที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก คือ ข้าว กล่าวคือ ราคาข้าวคุณภาพปานกลางและต่ำ ของไทยที่ส่งออกสูงกว่าเวียดนามถึงประมาณ 20 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อตัน ทำให้การส่งออกข้าวคุณภาพปานกลางและต่ำของไทยมีปัญหา และการที่ประเทศต่างๆ เริ่มหันมาผลิตสินค้าเกษตรมากขึ้นเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ นอกจากนี้ผู้ส่งออกยังต้องเผชิญกับปัญหาการลดการสั่งซื้อของประเทศคู่ค้าหลัก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป เนื่องจากปัญหาการชะลอตัวลงของเศรษฐกิจ อันเป็นผลให้สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรสำคัญหลายรายการประสบปัญหาการส่งออก เนื่องจากมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรไปยังตลาดทั้งสาม คิดเป็นร้อยละ 52.7 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรทั้งหมด สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรที่ประสบปัญหาได้แก่ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป อาหารทะเลแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง

2. ขณะที่อัตราการขยายตัวของการส่งออกสินค้าเกษตรไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แต่อัตราการขยายตัวของการนำเข้าเริ่มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงปี 2543 เป็นต้นมา โดยขยายตัวร้อยละ 16.4 ในช่วงปี 2543 และเพิ่มอีกร้อยละ 27.1 ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2544 จากเดิมที่เคยมีอัตราการขยายตัวอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 10 มาโดยตลอด ดังนั้นถ้ารัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามลภาวะในภาคเกษตรกรรมและเร่งผลักดันการส่งออกแล้วน่าเป็นห่วงว่าดุลการค้าสินค้าเกษตรน่าจะมีปัญหาในอนาคต

สินค้าที่ไทยยังต้องพึ่งพิงการนำเข้า ก็คือ ผลิตภัณฑ์นม โดยในปี 2543 ยังคงต้องนำเข้าสุทธิ (มูลค่าส่งออกลบด้วยมูลค่านำเข้า) 8,700 ล้านบาท พืชน้ำมันและกากพืชน้ำมัน ต้องนำเข้าสุทธิ 19,702 ล้านบาท ปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตรยังต้องนำเข้าสุทธิ 17,450 ล้านบาท และหนังสือยังต้องนำเข้าสุทธิ 7,288 ล้านบาท ซึ่งสินค้าเหล่านี้ไทยยังผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของอุตสาหกรรมในประเทศ ซึ่งไทยต้องเร่งส่งเสริมการผลิตในประเทศเพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชไร่

การเลี้ยงโคนม โค-กระบือมากขึ้น หรือการสนับสนุนการลดการใช้โดยเฉพาะปุยและสารเคมีทางการเกษตร โดยการหันมาส่งเสริมการปลูกพืชปลอดสารเคมี เป็นต้น

3. การนำเข้าสินค้าเกษตรฟุ่มเฟือย เนื่องจากเป็นสินค้าเกษตรที่สามารถผลิตได้ในประเทศ แต่ก็ยังมีการนำเข้าเนื่องจากคนไทยนิยมสินค้าที่ผลิตในต่างประเทศ เช่น ต้นไม้และดอกไม้ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2544 มีการนำเข้าเท่ากับ 20.42 ล้านบาท เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนแล้วเพิ่มขึ้นเกือบ 4 เท่าตัว มูลค่านำเข้าผลิตภัณฑ์จากธัญพืชมูลค่า 1,092 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 64.1 และมูลค่านำเข้าผลไม้ 529.82 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 เป็นต้น

การแก้ไขปัญหาดำรงชีพภาคเกษตรกรรมนับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายรัฐบาลอย่างมาก แนวทางแก้ไขเพื่อผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตรจึงต้องพึ่งมาตรการระยะยาวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการกำหนดแนวทางเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จในการแก้ไขต้องมีแนวนโยบายที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องมีแผนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างใดก็ตาม บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด มีความเห็นว่ารัฐบาลควรเร่งผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งในด้านการผลิตและการตลาดอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง ดังนี้

มาตรการด้านการผลิต

1. เร่งผลักดันการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอย่างเร่งด่วน โดยเน้นประเด็นดังนี้

1.1 เร่งเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ในปัจจุบันแม้ว่าไทยจะเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลกแต่ปริมาณการผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของไทยนั้นอยู่ในระดับต่ำมาก จนน่าตกใจเมื่อเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันอย่างเวียดนาม พม่าหรือแม้แต่นลาว โดยไม่ต้องไปเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตมากกว่าไทย กล่าวคือ ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของไทยเท่ากับ 397 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของเวียดนามเท่ากับ 633 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของพม่าเท่ากับ 493 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของลาวเท่ากับ 440 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไทยไม่ได้มีการปรับปรุงดิน ทำให้สภาพดินไม่อุดมสมบูรณ์เพียงพอในการปลูกข้าว รวมทั้งยังมีการปลูกข้าวติดต่อกันโดยไม่เว้นปลูกพืชหมุนเวียนอย่างอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงดิน และยังมีปัญหาในการปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากข้าวเป็นพืชที่เกษตรกรปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนด้วย ดังนั้น การแก้ไขปัญหานี้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องชี้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกันระหว่างปัญหาความเสื่อมโทรมของดินกับผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ โดยต้องเร่งปรับปรุงเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน รวมทั้งการกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ

ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรตัดสินใจในการปลูกด้วย

นอกจากนี้การทำการเกษตรในปัจจุบันไม่สามารถขยายพื้นที่ปลูกออกไปได้ เช่นเดียวกับการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งรัฐบาลต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีเมล็ดพันธุ์ดีเพื่อเพาะปลูกอย่างทั่วถึง ช่วยให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิต จัดหาน้ำให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร ให้ความรู้ในเรื่องการใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชในอัตราส่วนที่เหมาะสม ทั้งนี้จะทำให้ต้นทุนการเพาะปลูกสินค้าเกษตรอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าที่เป็นอยู่ สามารถส่งออกไปแข่งขันในตลาดโลกได้ดีขึ้น

1.2. ส่งเสริมการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร เช่นกรณีการส่งเสริมให้มีการสร้างอุโมงค์เอกชนให้เพียงพอในแต่ละพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรจะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องสินค้าเกษตรล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว โดยถ้าเกษตรกรมีอุโมงค์เก็บสินค้าเกษตรก็จะทำให้ไม่ต้องเร่งขายเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จหรือในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตามการสร้างอุโมงค์ของเอกชนนั้นต้องใช้งบประมาณมากพอสมควร ซึ่งอุโมงค์ที่ควรจะสร้างนั้นไม่ควรสร้างในลักษณะของไซโลขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นอุโมงค์สำหรับแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามปัญหาที่จะตามมาคือ ต้องมีการสร้างบุคลากรที่จะเป็นผู้บริหารดูแลอุโมงค์นั้นด้วยเพื่อที่จะดูแลบริหารปริมาณสินค้าเกษตรในอุโมงค์และคอยจังหวะที่จะขายสินค้าเกษตรให้ได้ในราคาที่ดีที่สุด ซึ่งบุคลากรนั้นต้องมีความรู้ในเรื่องบัญชี การบริหาร และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตรอย่างถูกต้องและทันต่อสถานการณ์ โดยตัวบุคลากรนั้นอาจจะเลือกได้จากลูกหลานเกษตรกรที่เข้ามาศึกษาในตัวเมืองซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับท้องถิ่นเป็นอย่างดี นอกจากการส่งเสริมให้มีการสร้างอุโมงค์เอกชนแล้ว ธุรกิจที่รัฐบาลควรส่งเสริมต่อเนื่องด้วย คือ ธุรกิจไซโลอบพืชผลทางการเกษตร ธุรกิจห้องเย็นเพื่อเก็บผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนคลังสินค้าเพื่อเก็บผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งกิจการเหล่านี้ล้วนเป็นการส่งเสริมให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรที่จะเอื้ออำนวยให้เกษตรกรมีความสามารถในการเก็บผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งยังคงรักษาคุณภาพของสินค้าเกษตรไว้ได้อีกด้วย โดยไม่ต้องเร่งจำหน่ายในตอนต้นฤดูการผลิต

มาตรการด้านตลาด แยกพิจารณาออกเป็น

1. มาตรการสำหรับตลาดดั้งเดิมของไทย ตลาดคู่ค้าหลักไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป นั้นไทยคงยังต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีกำลังซื้อสูง โดยมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรไปยังตลาดเหล่านี้ในแต่ละปีสูงถึงเกือบร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรปัญหา

ของการส่งออกไปยังตลาดเหล่านี้ คือ การที่ต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรงจากประเทศคู่แข่ง ซึ่งมีความได้เปรียบในเรื่องของต้นทุนการผลิตที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่า ทำให้สินค้าเกษตรหลายสินค้าของไทยถูกแย่งตลาด ดังนั้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต โดยเน้นการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำกว่าในปัจจุบัน และการพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยความได้เปรียบในเรื่องฝีมือแรงงาน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขัน โดยผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของไทยสามารถปรับตัวได้ดี โดยเฉพาะการเน้นให้มีการส่งออกสินค้าแปรรูปมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาการส่งออกไก่แปรรูป กุ้งต้มแช่แข็ง ทดแทนการส่งออกเนื้อไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง และกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการเจาะขยายตลาดมากยิ่งขึ้น และการปรับตัวเพื่อให้ไทยยังคงครองตำแหน่งในการส่งออกเป็นอันดับต้นในตลาดดังกล่าวนี้ ต้องอาศัยความสำเร็จจากการให้ความสำคัญในการวิจัยตลาดมากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะพฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละตลาด ทั้งนี้เพื่อผลิตสินค้าให้สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในเรื่องนี้ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2. มาตรการสำหรับตลาดใหม่ โดยตลาดที่น่าสนใจ คือ ตลาดยุโรปตะวันออก ตลาดอเมริกาใต้ ตลาดตะวันออกกลาง และตลาดเอเชียใต้ ตลาดเหล่านี้มีปัญหาในเรื่องการกระจายตัวของตลาด กล่าวคือไม่ได้เป็นตลาดที่ใหญ่มากนัก ทำให้ต้นทุนในการเจาะขยายตลาดสูงกว่าการขยายตลาดดั้งเดิม และการส่งออกไปยังตลาดเหล่านี้มีปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องการชำระเงิน เนื่องจากบางตลาดเป็นตลาดที่น่าสนใจและมีความต้องการที่จะนำเข้าสินค้าของไทย แต่กำลังซื้อไม่สูงนัก ดังนั้นบางครั้งสถาบันการเงินไม่ยอมรับ L/C ของประเทศดังกล่าว ซึ่งการแก้ไขปัญหามิในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการใช้วิธีการค้าต่างตอบแทน ส่วนปัญหาในเรื่องการส่งมอบสินค้าสำหรับตลาดเหล่านี้ในบางสินค้ามีปัญหาในเรื่องการส่งสินค้า เช่น การส่งออกเนื้อไก่สดแช่เย็นแช่แข็งไปยังตลาดตะวันออกกลางประสบปัญหาการขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์สำหรับอาหารแช่แข็ง เป็นต้น ดังนั้นการขยายตลาดส่งออกทำได้ไม่มากนัก

มาตรการด้านสินค้า แยกพิจารณาออกเป็น

1. มาตรการสำหรับสินค้าส่งออกดั้งเดิม การส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรดั้งเดิม รัฐบาลและภาคเอกชนไม่ควรที่จะละเลยในการส่งเสริมการส่งออก เนื่องจากสินค้าเหล่านี้มีมูลค่าในการส่งออกสูง แม้ว่าสินค้าบางประเภทนั้นความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีแนวโน้มลดลง ซึ่งต้องเร่งแก้ไขปัญหามาโดยการพยายามสร้างข้อได้เปรียบให้กับสินค้า ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างสินค้ากับประเทศคู่แข่ง การสร้างค่านิยมให้กับสินค้า

เกษตรที่ผลิตจากประเทศไทย โดยเน้นให้ผู้บริโภคในประเทศเห็นถึงความแตกต่างในคุณภาพของสินค้า นอกจากนี้ควรเน้นการส่งออกสินค้าสำเร็จรูปมากขึ้น แทนที่จะส่งออกสินค้าในลักษณะวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูป เช่น กรณีการส่งออกยางพารา แทนที่จะส่งออกในลักษณะเป็นยางแผ่น ยางแท่ง และน้ำยางข้น ควรหันมาเน้นการส่งออกในลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ยังมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการผลักดันการส่งออกสินค้าสำเร็จรูป สิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ การผลักดันให้ตราหือเป็นที่นิยมและเชื่อถือของผู้บริโภค แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ยากและต้องอาศัยระยะเวลา แต่เมื่อคิดตลาดแล้วก็จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ในระยะยาว

2. มาตรการสำหรับสินค้าดาวรุ่ง โดยเฉพาะสินค้าที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นสินค้าดาวรุ่ง แม้ว่าในปัจจุบันมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเหล่านี้ยังไม่มากนัก แต่ก็มีอัตราการขยายตัวที่น่าสนใจ สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเหล่านี้ ได้แก่ อาหารแปรรูป และผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยตลาดส่งออกอาหารแปรรูปที่ยังมีแนวโน้มแจ่มใส ในปีนี้ คือ แป้งมันสำปะหลัง กุ้งและผลิตภัณฑ์ ไก่และผลิตภัณฑ์ เครื่องปรุงรสอาหาร บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป

3. เพิ่มช่องทางการขายสินค้า โดยเฉพาะการส่งเสริมการเปิดร้านอาหารไทยในต่างประเทศ ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการส่งออกสินค้าอาหารสำเร็จรูป การจัดคณะร่วมระหว่างรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งการเข้าร่วมการจัดแสดงสินค้าต่างๆ ในต่างประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของไทยเป็นที่รู้จักและเป็นการเปิดตลาดสินค้าไปด้วย นอกจากนี้การผลักดันให้สินค้าอาหารของไทยสามารถเข้าไปจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตในต่างประเทศได้นับว่าเป็นแนวทางในการยกระดับสินค้าอาหารของไทยให้เป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น

4. สร้างมาตรฐานและยี่ห้อให้สินค้าเกษตรไทย คณะกรรมการยุทธศาสตร์และกลยุทธเชิงรุกพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของชาติที่จะทำให้สินค้าเกษตรของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ โดยเน้นให้มีการดำเนินการด้านการตลาด ได้แก่ การส่งเสริมการขายเพื่อให้สินค้าไทยเป็นที่รู้จักให้มากขึ้น รวมถึงมีการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันสินค้าเกษตรที่ส่งออกไม่มีมาตรฐานในการคัดเกรดสินค้าที่เป็นมาตรฐานกลาง และไม่มียี่ห้อ ในขณะที่สินค้าอุตสาหกรรมมีสองส่วนนี้แล้ว ดังนั้นถ้าขาดสองส่วนดังกล่าวการนำสินค้าเกษตรไปขายในตลาดโลกก็เสียเปรียบ หากสามารถกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรได้ ก็จะทำให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ นอกจากนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชน โดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดูแลเรื่องนี้

เป็นพิเศษเพื่อให้ธุรกิจในแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถมีธุรกิจร่วมกัน จากนั้นให้สถาบันการเงินต่างๆ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ ธนาคารออมสิน รวมถึงกองทุนหมู่บ้าน ช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้เกษตรกรสามารถสร้างวิสาหกิจชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นเจริญและพัฒนาขึ้นมาได้ ส่วนมาตรการในด้านการลดการนำเข้าบริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด มีความเห็นว่าการนำเข้าสินค้าเกษตรแบ่งออกเป็นนำเข้าสินค้าทุน ได้แก่ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตเพื่อนำมาผลิตสินค้าเกษตร การนำเข้าวัตถุดิบ ได้แก่ สัตว์น้ำ กากพืช น้ำมัน ปลาป่น เมล็ดพืช น้ำมัน และอาหารสัตว์ ซึ่งสินค้าเหล่านี้นำเข้ามาเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า โดยในปัจจุบันยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนั้นเป็นการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งบางส่วนเป็นการนำเข้าเนื่องจากยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์นม แต่บางสินค้าที่จัดได้ว่าเป็นการนำเข้าที่พุ่มเพื่อเนื่องจากสามารถผลิตได้ในประเทศ ดังนั้นบริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด มีความเห็นว่าแนวทางในการดำเนินมาตรการในด้านลดการนำเข้า มีดังนี้

1. เร่งส่งเสริมการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการในประเทศ โดยการเร่งส่งเสริมปริมาณการผลิตแต่ละสินค้า เช่น ผลิตภัณฑ์นม ซึ่งปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลควรเร่งส่งเสริมกิจการเลี้ยงโคนมให้มียอดเพิ่มขึ้น และส่งเสริมประสิทธิภาพการให้นมของโคนมไทย รวมทั้งมีการจัดการด้านการตลาดเพื่อให้มีการใช้น้ำมันดิบในประเทศมากกว่าใช้ผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ หนังสือ ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโค-กระบือ และสัตว์ประเภทอื่นๆ ที่สามารถผลิตหนังป้อนโรงงานผลิตภัณฑ์จากหนัง นอกจากนี้การส่งเสริมการเลี้ยงโค-กระบือยังเป็นการเพิ่มปริมาณเนื้อโค-กระบือในตลาดให้มากขึ้น เป็นหนทางหนึ่งในการแก้ปัญหาการลักลอบนำเข้าโค-กระบือเถื่อนอีกด้วย เป็นต้น

2. สร้างกระแสนิยมไทย ซึ่งจะช่วยลดการนำเข้าสินค้าเกษตรพุ่มเพื่อ รัฐบาลและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต้องเร่งสร้างกระแสนิยมสินค้าไทยหรือการสนับสนุนให้คนไทยหันมาบริโภคสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ในประเทศ ซึ่งสินค้าเหล่านี้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ โดยเฉพาะผักผลไม้ ดันไม้และดอกไม้ ซึ่งจะเป็นการช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศอีกทางหนึ่งด้วย รวมทั้งหนุนให้ผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรส่งออกเริ่มหันมามองตลาดสินค้าในประเทศมากยิ่งขึ้น เนื่องจากตลาดในประเทศที่มีปัญหาและข้อกีดกันทางการค้าน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ภาวะการแข่งขันไม่รุนแรง อีกทั้งยังเป็นตลาดที่ผู้ประกอบการคุ้นเคยเป็นอย่างดี การหันมารุกตลาดในประเทศด้วยเท่ากับว่าผู้ส่งออกได้ฐานตลาดที่มั่นคง อย่างไรก็ตามการที่จะประสบความสำเร็จในการเจาะ

ขยายตลาดในประเทศนั้นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาสัดส่วนของภาคเกษตรกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับภาคอุตสาหกรรมที่สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าปัญหารายได้ของเกษตรกรเป็นปัญหาหลักของรัฐบาลและจะยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังต่อไป คราปใดที่ยังไม่ได้มีการแก้ไขอย่างตรงจุดในอันที่จะเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยตรง ดังนั้นรัฐบาลควรเร่งผลักดันการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและโครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นโดยเร็ว รวมทั้งมีการเชื่อมโยงในการนำผลิตภัณฑ์เหล่านี้มาจำหน่ายทั้งในตลาดทั่วประเทศ และส่งเสริมการจำหน่ายเป็นสินค้าส่งออกด้วย นอกจากนี้ปัญหาเรื่องรายได้เกษตรกรยังส่งผลให้เกิดปัญหาต่อเนื่องตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหนี้สินเกษตรกร ปัญหาการอพยพแรงงานมาทำงานในเมือง กระทั่งเกิดปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการหลอกลวงแรงงานไปทำงานในต่างประเทศ และปัญหาสังคมอื่นๆตามมามากมาย

ภาคเกษตรกรรมยังมีความหวังในการส่งเสริมธุรกิจของประเทศพื้นตัว เนื่องจากการผลักดันการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรจะมีผลต่อเนื่องถึงรายได้ของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการช่วยเพิ่มกำลังซื้อให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศนั่นเอง นอกจากนี้สินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรยังมีสัดส่วนของการนำเข้าที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าในเกณฑ์สูง ดังนั้นการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรผลประโยชน์ส่วนเพิ่มหรือมูลค่าเพิ่มของการผลิตสินค้าจะตกอยู่ในประเทศมากกว่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงในการผลิต (Thai Farmers Research Center, 2544)

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมต่างๆ ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคมล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญในทุกๆ ด้านของประเทศ แต่ในภาวะปัจจุบันที่เศรษฐกิจได้ทรุดตัวลงตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ไม่เฉพาะแต่ว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ในปัจจุบันได้มีการเร่งแก้ไขช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดเสถียรภาพในตัวเอง แต่สิ่งที่เป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดพร้อมๆ กับเศรษฐกิจทรุดตัวลงนั้น คือ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ป่าไม้, พื้นดิน, น้ำ ตลอดจนการเกิดปัญหาทางด้านสังคมคืออาชญากรรมต่างๆ ก็ยังส่งผลสืบเนื่องมาพร้อมๆ กับเศรษฐกิจที่ล้มเหลว จากการสำรวจของสถาบันและสำนักงานต่างๆ

กับเศรษฐกิจที่ล้มเหลว จากการสำรวจของสถาบันและสำนักงานต่างๆ ต่อปัญหาดังกล่าว นั้น ได้มีการสรุปถึงปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 พื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย (หน่วย : ล้านไร่)

ภาค	ปี 2540		ปี 2541		พื้นที่ถูกทำลาย*
	พื้นที่	สัดส่วน	พื้นที่	สัดส่วน	
เหนือ	72.67	68.54	45.66	43.06	37.01
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.31	41.99	13.11	12.43	31.20
กลางและตะวันตก	22.28	52.91	10.03	23.81	12.26
ใต้	18.52	41.89	7.58	17.15	10.94
ตะวันออก	13.23	57.98	4.69	20.57	8.54
รวม	171.02	53.33	81.07	25.28	89.96

หมายเหตุ : * พื้นที่ถูกทำลายตั้งแต่ปี 2504-2541

ที่มา : ส่วนศูนย์ข้อมูลกลาง กรมป่าไม้

ตารางที่ 2 ความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินของภาคต่างๆ

ความรุนแรง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	รวมทั้งประเทศ
ปานกลาง	12.75	2.94	7.21	1.18	24.08
รุนแรง	2.50	0.20	0.22	0.45	3.37
รุนแรงมาก	8.68	0.33	1.00	2.93	1.00
รวม (ล้านไร่)	23.93	3.47	8.43	4.56	40.39
(%)	(59.2)	(8.6)	(20.9)	(11.3)	(100)
พื้นที่ภาค (ล้านไร่)	107	105.53	63.96	44.2	320.69

หมายเหตุ : 1) รุนแรงปานกลาง พื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ผลผลิตต่ำ ควรเฝ้าระวังการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูก พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ไม้ยืนต้นและสวนป่า

2) รุนแรง พื้นที่นี้หากจะใช้ทำการเกษตรต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างเคร่งครัด

3) รุนแรงมาก พื้นที่นี้ไม่เหมาะต่อการเกษตรควรกันไว้ปลูกป่า/ไม้ยืนต้น

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 3 สถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539-2541

แหล่งน้ำ	ค่ามาตรฐาน	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง				
ออกซิเจนละลายน้ำ (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	0.7	0.5	1.0
บีโอดี (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่เกิน 4.0	6.2	3.1	2.8
แบคทีเรีย (mpn/100 มิลลิลิตร)	-	85,000	46,000	14,500
แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง				
ออกซิเจนละลายน้ำ (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	1.2	0.9	1.3
บีโอดี (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่เกิน 4.0	2.0	2.4	2.0
แบคทีเรีย (mpn/100 มิลลิลิตร)	-	10,000	41,000	2,400

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4 อัตราการเกิดคดี (จำนวนรายต่อประชากร 100,000 คน)

ประเภทความผิด	2539	2540	2541
1. คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (รับแจ้ง)	13.44	13.86	15.36
2. คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ (รับแจ้ง)	39.07	40.59	43.66
3. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ (รับแจ้ง)	82.57	86.34	106.46
4. คดีรัฐเป็นผู้เสียหาย (จับได้)	503.03	513.20	586.96

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (nesdb, www, 2000)

1.1.5 ค่านิยมของคนไทยต่อสินค้าจากต่างประเทศ

เว็บไซต์นี้แผ่นดิน (neepandin, www, 2002) ได้กล่าวถึงสถิติเกี่ยวกับการใช้จ่ายของคนไทยก่อนภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2537-2539) สรุปได้ดังนี้

(1) ด้านค่านิยมของนักศึกษาไทย นักศึกษาไทยใช้จ่ายค่าแต่งตัวชุดละ 60,000 บาท ใส่นาฬิกาออเพอร์ ใช้กระเป๋าหิ้วสวิตตอง ชานแนล กุชชี ขับรถยนต์นำเข้า พกโทรศัพท์มือถือ เพจเจอร์ และเดินทางออกนอกประเทศเมื่อมีเวลาว่าง

(2) ด้านการศึกษา นักเรียนไทยเดินทางไปเรียนต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2538 สูงถึง 6,392 คน โดยไปเรียนต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกาถึง 2,329 คนค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปี ประมาณ 24,270 ดอลลาร์ หรือ 618,885 บาท

(3) ด้านพาหนะ ปี พ.ศ. 2537 ประธานบริษัทเมอร์ซิเดสเบนซ์เดินทางมาเยี่ยมประเทศไทย ในฐานะผู้นำเข้ารถเบนซ์มากเป็นอันดับ 1 ของโลก และมียอดขายรถยนต์มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวม 50,000 คัน โดย 90 % เป็นรถยนต์ญี่ปุ่น และไทยเป็นตลาดรถปิกอัพที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก ปี พ.ศ. 2538 ประธานบริษัทโรตสอยซ์ เดินทางมาประเทศไทยด้วยเหตุผลเดียวกับประธานบริษัทเมอร์ซิเดสเบนซ์ และในเดือนพฤษภาคม 2545 มีการนำเขารถต่างประเทศ 4,301 คัน รัฐเก็บภาษีนำเข้าได้ 2,000 ล้านบาท

(4) ด้านเครื่องสำอางค์ ในปีหนึ่ง ๆ คนไทยใช้เงินซื้อเครื่องสำอางค์ 70,000-80,000 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องแต่งหน้า น้ำหอม ครีมทาผิว น้ำยาย้อมผม

(5) ด้านค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้า คนไทยจ่ายเงินปีละเกือบ 1,000 ล้านดอลลาร์ เพื่อซื้อผลิตภัณฑ์ หลุยส์วิตตอง จากร้านค้าแห่งเดียวในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

(6) ด้านการท่องเที่ยว คนไทยเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศปีละกว่า 1 ล้านคน ซื้อสินค้าเป็นเงินประมาณ 180,000 ล้านบาท เฉพาะร้านหลุยส์วิตตอง มีการใช้บัตรเครดิตจากประเทศไทยถึง 2,800 ล้านบาท และทั่วโลกมีคนไทยใช้บัตรเครดิตประมาณ 1,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี

(7) ด้านสัตว์เลี้ยง ปี พ.ศ. 2539 คนไทยเริ่มนำเข้าสุนัขจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นสุนัขพันธุ์ดามาใช้กัดกันเพื่อการพนัน เช่นสุนัขพันธุ์อเมริกันพิตบูลราคาตัวละ 100,000 บาท และสุนัขพันธุ์ร็อตไวเลอร์ตัวละ 60,000 บาท

(8) ด้านการบริโภค มูลค่าตลาดของหุ้ลมามปรงสำเร็จสูงถึง 1,300 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2534 ไทยนำเข้าหุ้ลมามดากแห้งปริมาณ 19,514 กิโลกรัม มูลค่า 6.27 ล้านบาท ในช่วง 5 ปีต่อมา เพิ่มขึ้นเป็น 136,651 กิโลกรัม มูลค่า 48.91 ล้านบาท

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

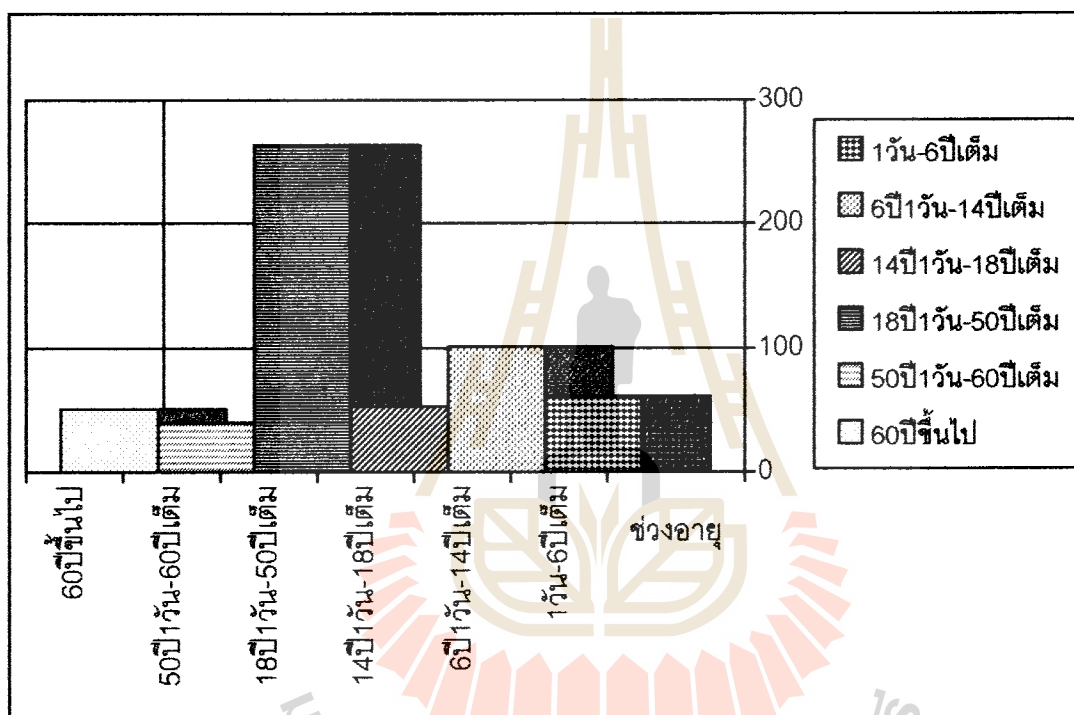
1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านโพนสูง

หมู่บ้านโพนสูงแต่เดิมมีชาวลาวอพยพเข้ามาอยู่อาศัย พอเริ่มที่จะกีดมามั่งคั่งถิ่นฐานที่ดินแห่งนี้ก็มีการเข้ามาสำรวจพื้นที่ที่จะเข้ามาอยู่อาศัยในระหว่างที่ทำการสำรวจกันอยู่ชาวบ้านทำการสำรวจก็ได้พบกับจอมปลวกที่สูงมากได้ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่แถวนี้ ดังนั้นชาวลาวที่มาอาศัยอยู่ที่ดินแห่งนี้ ชื่อโพนสูง มาจากจอมปลวก กล่าวคือ จอมปลวกในภาษา

คือ คำว่า “โพน” ซึ่งจอมปลวกที่ได้พบเห็นนั้นสูงใหญ่ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “โพนสูง”

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ในปัจจุบันสภาพบ้านเรือนยังเป็นบ้านไม้และมีบ้านที่ก่อสร้างด้วยปูนอยู่ปะปนกัน สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ในหมู่บ้านก็เป็นทุ่งนาและมีป่าในบางพื้นที่ และมีคลองไหลผ่านในหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนประชากร 127 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมดรวม 569 คน ชาย 279 คน หญิง 290 คน ซึ่งแบ่งได้ตามช่วงอายุดังนี้

จากการสำรวจประชากรพบว่า ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะได้รับการอุปการะสงเคราะห์จากรัฐเป็นจำนวน 51 คน การขยายตัวของชุมชน ในสภาพของหมู่บ้านในอดีตลักษณะบ้านเรือนจะเป็นบ้านไม้มีอยู่ข้างข้าวอยู่ทุกบ้านอาชีพหลักของชาวบ้านคือ การทำนา และปลูกผัก เมื่อความเจริญวิวัฒนาการต่างๆ เข้ามาสิ่งก่อสร้างก็ปรับเปลี่ยนไปเป็นบ้านไม้ผสมปูนคือ ชั้นล่างจะนำอิฐมาก่อให้เป็นบ้าน 2 ชั้น และในปัจจุบันหมู่บ้านนี้เริ่มมีบุคคลต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยเริ่มมากขึ้น มีการก่อสร้างบ้านเป็นบ้านปูนสมัยใหม่ตามยุค ข้างล่างข้าวปัจจุบันก็เริ่มมีเพียงไม่กี่บ้าน แต่การเกษตร ปลูกข้าว ปลูกผักก็ยังมีอยู่

ระบบนิเวศของชุมชนในปัจจุบันระบบนิเวศในชุมชนก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก พื้นที่ก็ยังมีส่วนที่เป็นป่าอยู่และเป็นผืนนา ในหมู่บ้านโพนสูงปัจจุบันยังมีคลองไหลผ่านหมู่บ้าน คนส่วนใหญ่ก็ใช้น้ำจากคลองในการใช้เพาะปลูกอยู่ ผักสวนครัวที่ทำการเพาะปลูกกันมากได้แก่ ผักคะน้า กวางตุ้ง ผักชี ต้นหอม เป็นต้น

ทำเลที่ตั้ง

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อ บ้านคลองบริบูรณ์ หมู่ที่ 5
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อ บ้านประโคก หมู่ที่ 1
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อ บ้านสำโรง ตำบลจอหอ
ทิศตะวันตก	อาณาเขตติดต่อ บ้านสระศาลาด

(ศึกษาได้จากภาคผนวก ข)

ระบบสาธารณูปโภคสมัยอดีตระบบสาธารณูปโภคของหมู่บ้านยังไม่ดีเท่าที่ควร สภาพถนนยังเป็นแบบทุ่งนามากมีถนนลาดยางเมื่อปี พ.ศ. 2538 ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2523 และน้ำประปาหมู่บ้าน มีเมื่อปี พ.ศ. 2540 แต่การประปาของหมู่บ้านยังไม่ได้ สุขลักษณะเท่าที่ควร น้ำยังมีโคลนแดงไหลออกมากจากก๊อกน้ำเสมอ โทรศัพท์สาธารณะ ในหมู่บ้านยังไม่มี แต่โทรศัพท์ประจำบ้านมีเพียงบางครัวเรือน

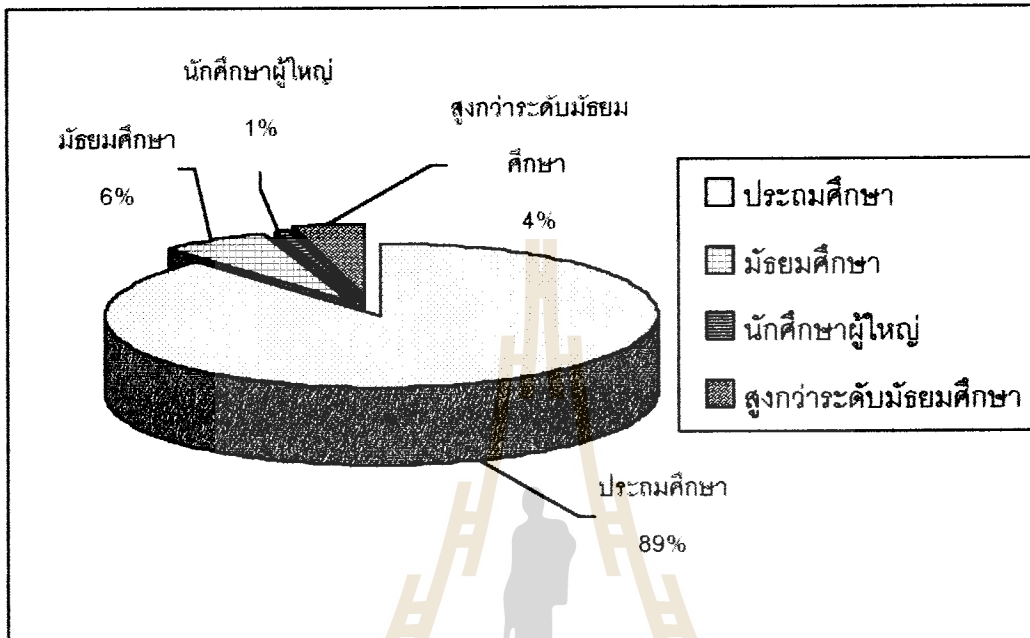
การกำจัดขยะมูลฝอย ในหมู่บ้านจะมีถังขยะ เป็นจุดเพื่อที่รถขยะจะเข้ามาเก็บ แต่ส่วนใหญ่ก็ยังทิ้งขยะไปในป่าเพราะว่าพื้นที่ใกล้ๆ ก็ยังเป็นที่ว่างอยู่ ยังไม่มีการจัดระบบ เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

ทางด้านการสุขภาพอนามัยของประชากรในบ้านโพนสูง โรคระบาดที่มักจะมีเกิด กับชาวบ้านคือ โรคอุจจาระร่วงซึ่งจะมีชาวบ้านเป็นกันมากจากการสำรวจของอนามัยโพนสูง จะพบว่าในพื้นที่ตำบลหมื่นไวยจะมีประชากรเป็นโรคอุจจาระร่วงมากที่สุด การป้องกันทาง อนามัยได้จัดประชุม อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน) ประจำหมู่บ้าน และทำการ ประชุมสรุปผลทุกเดือนถ้าช่วงระยะเดือนไหนมีโรคระบาดมาก ทางอนามัยก็จะประสาน กับ อสม. ประจำหมู่บ้านช่วยในการดูแลและป้องกันโรคระบาดไม่ให้รุกรามเพิ่มขึ้น

ความเป็นอยู่ของประชากรบ้านโพนสูง จากอดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังมีความเป็นอยู่ เหมือนดั้งเดิม ความแตกต่างก็จะมีน้อย ความสามัคคีปรองดองของชาวบ้านก็ยังคงอยู่ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็ยังมีเหมือนแต่ก่อนมา ในหมู่บ้านก็มีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่ หลายครอบครัว แต่ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ก็มีการต้อนรับและยินดีต่อคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะยินดีเสมอเมื่อมีผู้เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นนิสัยของชาวบ้าน ชนบทอย่างแท้จริง

ทางด้านการศึกษา โรงเรียนในหมู่บ้านโพนสูงปัจจุบันยังไม่มี โรงเรียนที่ชาวบ้าน โพนสูงเข้าไปศึกษาในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนประโคก – โคกไผ่ (สถิตวิริยะกุล) ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลหมื่นไวยที่ตั้งโรงเรียนอยู่ใกล้ๆ กับชุมชน

ประโดก-โคกไผ่เป็นโรงเรียนที่ลูกหลานชาวบ้านโพนสูงได้เข้าไปศึกษา ปัจจุบันจากการสำรวจมีผู้จบการศึกษาในระดับต่างๆ ของหมู่บ้านโพนสูงมีดังแผนภูมิตัวนี้

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้านโพนสูง

ทางด้านเศรษฐกิจของบ้านโพนสูง เศรษฐกิจหลักคงจะเป็นการปลูกผัก แต่ก่อนก็มีการทำนาข้าวและมีการจำหน่ายข้าว แต่ในปัจจุบันชาวบ้านประสบปัญหาเกี่ยวกับ น้ำท่วม ที่นา ปัญหาวัชพืช ศัตรูพืช ทำให้การผลิตข้าวมีจำนวนน้อยลงไป ซึ่งลดลงไปทุกปี ประกอบกับการทำนาจะทำเป็นนาปี คือทำปีละครั้ง จากแต่เดิมที่ทำนาเพื่อจำหน่าย ปัจจุบันก็ทำนาเก็บเอาไว้รับประทานเพียงอย่างเดียว เมื่อการทำนาประสบปัญหามากก็ได้มีการหันมาทำการเพาะปลูกผัก ได้แก่ คื่นช่าย กวางตุ้ง ต้นหอม ผักชี ซึ่งเป็นพืชผักหลักที่ชาวบ้านโพนสูงได้ปลูกเพื่อทดแทนการทำนาข้าว ซึ่งสามารถนำมาเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านได้

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็จะเป็นแบบระบบเครือญาติกัน แต่ก็จะมีชาวบ้านบางหลังคาเรือนเพิ่งเข้ามาอยู่ ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็จะรู้จักกันทุกบ้าน จะรู้จักกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตาทวดกันมาก่อน ส่วนต้นตระกูลผู้มาอาศัยอยู่ก่อนไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าเป็นตระกูลไหนมาอาศัยอยู่ที่บ้านโพนสูงก่อนในการปกครองของบ้านโพนสูงนั้นยังเป็ระบบผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านอยู่ ปัจจุบันวัดที่ชาวบ้านได้เข้าไปทำบุญสักการะ ได้แก่ วัดโคกประคู้ และวัดหมื่นไวย วัดโคกประคู้จะอยู่ใกล้กับบ้านโพนสูง ดังนั้น การทำงานบุญประเพณีต่างๆ ก็จะจัดงานที่วัดโคกประคู้

กรรมการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านโพนสูง จึงมีประสบการณ์ในการบริหารงานมาก่อน ซึ่งเป็นจุดเด่นของคณะกรรมการชุดนี้ ส่วนจุดด้อย คือ คณะกรรมการไม่มีเวลาบริหารจัดการกองทุน เพราะมีภารกิจมาก ทำให้การบริหารงานไม่ต่อเนื่อง

(4) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านโพนสูง เป็นระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนร่วมกันร่างขึ้น โดยมีระเบียบจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งอื่นเป็นต้นแบบในการร่างระเบียบ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน

(5) ทนุสะสมของหมู่บ้าน พบว่า ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านโพนสูงจะต้องมีการระดมเงินออมของสมาชิกที่ต้องการเข้าร่วมกับกองทุนหมู่บ้านโพนสูง

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

(1) การคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่าในการเลือกผู้กู้ของกองทุนในครั้งแรกนี้เป็นการคัดเลือกแบบลองผิดลองถูกของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูง

(2) ในการแนะนำวิธีการทำธุรกิจ พบว่า โครงการที่ขึ้นขอกู้เงินเป็นโครงการที่ผู้กู้แต่ละคนคุ้นเคยในการประกอบอาชีพดังกล่าวได้ดี ดังนั้นในการแนะนำวิธีการทำธุรกิจจึงไม่มี

(3) การรับชำระหนี้ พบว่า ในปัจจุบันยังไม่ถึงกำหนดในการชำระหนี้ แต่ว่าได้มีการทำประชาคมกันเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ได้สรุปการชำระหนี้ว่าให้คณะกรรมการกองทุน 3 คนเป็นผู้รับผิดชอบในการรับชำระหนี้และนำเงินไปส่งคืนที่ธนาคารออมสิน สาขานครราชสีมา

(4) การทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านโพนสูง พบว่า ในการทำบัญชีทางคณะกรรมการได้ให้เหรียญฉีกของกองทุนคือ นางกรรณิกา ขันโคกสูงและตัวแทนคณะกรรมการกองทุนบ้านโพนสูง เข้าร่วมในการอบรมการทำบัญชีของธนาคารออมสิน

(5) การช่วยหาตลาดให้กับสมาชิกผู้กู้เงินกองทุน พบว่า ไม่มีการจัดหาตลาดให้กับสมาชิก เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ได้กู้เงินกองทุนได้นำเงินไปประกอบอาชีพที่ตนทำมาก่อนแล้ว ซึ่งสมาชิกผู้กู้จึงเป็นผู้หาตลาดในการจำหน่ายสินค้าเอง

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) ผลโดยตรง พบว่า จำนวนผู้กู้มีจำนวนมาก คณะกรรมการจึงต้องใช้วิธีการจัดลำดับก่อนหลัง ผู้ที่ยื่นโครงการขอกู้ก่อนย่อมได้รับการพิจารณาก่อน หากจำนวนเงินไม่เพียงพอก็ต้องรอการพิจารณาในครั้งต่อไป ก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกคน ยอดเงินให้กู้ในรอบแรกเพียงพอกับจำนวนผู้ขอู้ แต่ในรอบ

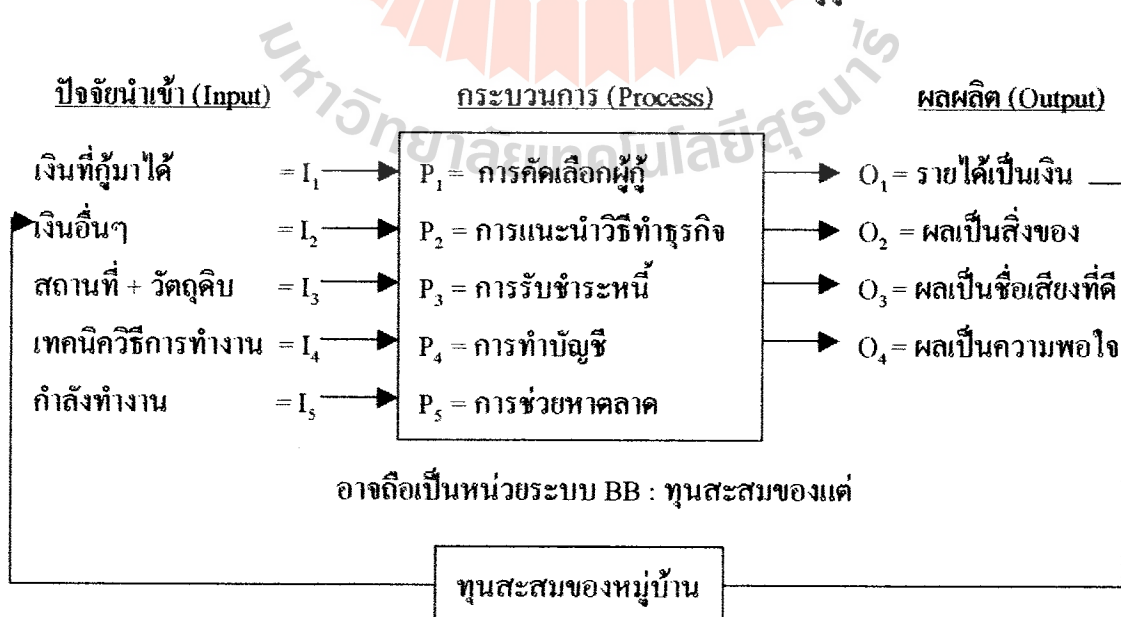
ต่อมาต้องใช้วิธีการพิจารณาก่อนหลังหรือลดจำนวนยอดเงินของแต่ละรายลงหากผู้ที่ขอกู้มีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนผู้ที่ขอกู้ บางครั้งมีการช่วยเหลือกันระหว่างกรรมการกับผู้กู้ให้ได้ยอดเงินตามที่ต้องการ ซึ่งกรรมการบางคนก็ไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวเกิดความบาดหมางต่อกัน จุดนี้อาจทำให้เกิดข้อครหาต่อคณะกรรมการได้

(2) ผลกระทบโดยตรง จำนวนผู้กู้ได้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการเป็นหลักว่า สมควรจะให้สมาชิกผู้ใดกู้ และให้กู้เป็นจำนวนเท่าไร ปัจจุบันผู้ที่ขอกู้ไว้ที่กองทุนได้รับการพิจารณาให้กู้ได้ทุกคน ในจำนวนเงินที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม นอกจากนี้ผู้กู้แต่ละคนเกิดการขยายกิจการของผู้กู้เมื่อได้รับเงินจากคณะกรรมการกองทุน

(3) ผลกระทบโดยอ้อมพบว่า กองทุนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพิ่มขึ้น และทำให้มีจำนวนสมาชิกกองทุนเพิ่มมากขึ้น หมู่บ้านมีเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้น เพราะเกิดการรวมตัวกันของผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน โดยมีการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้กองทุนเจริญเติบโตขึ้นด้วยดี เมื่อมีกองทุนเกิดขึ้นสมาชิกก็จะมีแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยต่ำ โดยที่ไม่ต้องไปพึ่งพาเงินกู้จากแหล่งอื่น

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B : หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B

- (1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว พบว่า ผู้กู้แต่ละรายได้มีการประกอบอาชีพตามโครงการที่เสนอเข้ามาแล้ว
- (2) ทรัพย์สินของผู้กู้และเครือญาติ พบว่า ผู้กู้แต่ละคนจะมีที่ดินเป็นของตนเองเอาไว้ประกอบอาชีพดังที่ได้นำเสนอเรื่องกู้ไป
- (3) หนี้สินธนาคารของผู้กู้ พบว่า หนี้สินของธนาคารที่ผู้กู้แต่ละรายได้ทำการกู้มาประกอบอาชีพก่อนหน้านี้มีธนาคารเกษตรและสหกรณ์เป็นส่วนใหญ่
- (4) หนี้รายทุนนอกระบบของผู้กู้ พบว่า ในหมู่บ้านโพนสูงไม่มีผู้กู้รายใดเป็นหนี้สินกับรายทุนนอกระบบ
- (5) อาชีพหลักของผู้กู้ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่
- (6) รายได้ของครอบครัว พบว่า รายได้ส่วนใหญ่ของผู้กู้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถจะชำระเงินกู้ได้

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B

- (1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้เงินกองทุน พบว่า เป็นการจัดสรรให้ของรัฐบาล
- (2) เงินอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุน พบว่า เป็นเงินสะสมทุนของหมู่บ้าน
- (3) สถานที่ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ใช้บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นสถานที่ตั้ง
- (4) เทคนิควิธีการทำงาน พบว่า ได้ทำการแยกกรรมการออกเป็น 2 ฝ่ายในการรับผิดชอบดูแลงาน มีฝ่ายทะเบียน กับฝ่ายธุรการ
- (5) กำลังการทำงาน พบว่า การทำงานของกองทุนหมู่บ้านโพนสูงนี้ กำลังในการทำงานน้อยเนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีงานประจำ ในการทำงานแต่ละครั้งจะต้องมีการนัดประชุมเวลาให้กรรมการแต่ละคนพร้อมจึงจะมีการแจกแจงงานให้แต่ละคนรับผิดชอบ

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

- (1) การคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า ในการเลือกผู้กู้ของกองทุนในครั้งนี้เป็นการคัดเลือกแบบลองผิดลองถูก ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านโพนสูง
- (2) ในการแนะนำวิธีการทำธุรกิจ พบว่า โครงการที่ยื่นขอขอกู้นั้นเป็นโครงการที่ผู้กู้แต่ละคนคุ้นเคยในการประกอบอาชีพดังกล่าวได้ดี ดังนั้นในการแนะนำวิธีการทำธุรกิจจึงไม่มี แต่จะมีการแนะนำเกี่ยวกับการใช้จ่ายและระเบียบที่พึงปฏิบัติต่อการเป็นผู้กู้เงิน
- (3) การรับชำระหนี้ พบว่า ในปัจจุบันยังไม่ถึงกำหนดในการชำระหนี้แต่

ว่าได้มีการทำประชาคมกันเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ได้สรุปการชำระหนี้ว่าให้คณะกรรมการกองทุน 3 คนเป็นผู้รับผิดชอบในการรับชำระหนี้และนำเงินไปส่งคืนที่ธนาคารออมสิน สาขานครราชสีมา

(4) การทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านโพนสูง พบว่า ในการทำบัญชีทางคณะกรรมการได้ให้เหรียญของกองทุนคือ นางกรรณิกา ชันโคกสูงและตัวแทนคณะกรรมการกองทุนบ้านโพนสูง เข้าร่วมในการอบรมการทำบัญชีของธนาคารออมสิน

(5) การช่วยหาลาดให้กับสมาชิกผู้กู้เงินกองทุน พบว่า ไม่มีการจัดหาตลาดให้กับสมาชิก

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

(1) ผลโดยตรง พบว่า รายได้ที่ได้จากการปล่อยเงินกู้นั้นได้นำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้านและคณะกรรมการดังนี้

ผลประโยชน์จากกองทุนจะแบ่งเป็น 5 ส่วนหลัก คือ

1. จัดสรรให้คณะกรรมการกองทุนฯ 10 % จากดอกผลหรือกำไรที่ได้
2. เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน 20%
3. เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน 10%
4. เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก 10%
5. เป็นทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน 40%

(2) ผลกระทบโดยตรง พบว่า ผู้กู้สามารถนำเงินที่ได้จากการกู้ยืม ไปดำเนินการขยายงาน เช่น ซื้อมือเพิ่มในการทำการเกษตร การเปิดร้านค้าใหม่ ผู้กู้สามารถดำเนินกิจการของตน ด้วยเทคนิควิธีที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้กิจการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสภาพของสังคม และเศรษฐกิจ

(3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่า ผู้กู้เกิดการพึ่งพาตนเองมากขึ้น โดยการนำเงินที่กู้ได้มาพัฒนา ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงการดำเนินกิจการให้เหมาะสม เกิดศักยภาพ และความเข้มแข็งในกิจการของผู้กู้อย่างยิ่งย่น เพราะมีเงินทุนหมุนเวียนมาใช้ในการดำเนินกิจการ เกิดการกลับคืนถิ่นของประชากรในชุมชน เมื่อมีกองทุนเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จึงมีแหล่งเงินกู้เพื่อนำมา สร้างอาชีพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ส่งผลให้ประชาชนที่ไปทำงานต่างถิ่นเกิดช่องทางในการประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านมากขึ้น

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้

3.1 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้กลุ่มอาชีพค้าขายในหมู่บ้านโพนสูง สรุปได้ว่า กลุ่มอาชีพค้าขายแบ่งเป็นร้านขายของชำ ร้านขายอาหารตามสั่ง ร้านขายผลไม้สด ซึ่งสามารถประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่

- 1.1 จำนวนเงินของกองทุนที่กู้มาได้
- 1.2 เงินอื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการมีอยู่
- 1.3 การหาสถานที่และวัตถุดิบ
- 1.4 เทคนิควิธีทำงาน
- 1.5 กำลังในการทำงาน
- 1.6 การอบรมวิชาชีพ

2. กระบวนการที่ดี ได้แก่

- 2.1 การหาตลาดที่ดี
- 2.2 การหาวัตถุดิบที่ดี
- 2.3 การทำบัญชีอย่างง่าย
- 2.4 การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์
- 2.5 การทำกิจการที่ถูกต้อง

3. ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่

- 3.1 รายได้จากการประกอบอาชีพ
- 3.2 เกิดการขยายกิจการ
- 3.3 เกิดการพึ่งพาตนเอง
- 3.4 เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการ

3.2 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้รู้กลุ่มอาชีพทางด้านบริการในหมู่บ้านโพนสูง สรุปได้ว่า กลุ่มอาชีพทางด้านบริการแบ่งเป็นร้านซ่อมรถ ร้านเกมส์ ซึ่งสามารถประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่

- 1.1 จำนวนเงินของกองทุนที่กู้มาได้
- 1.2 เงินอื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการมีอยู่
- 1.3 การหาสถานที่ตั้งร้าน
- 1.4 เทคนิควิธีทำงาน

- 1.5 กำลังในการทำงาน
- 1.6 การอบรมวิชาชีพ
2. กระบวนการที่ดี ได้แก่
 - 2.1 การบริการที่ดี
 - 2.2 การทำบัญชีอย่างง่าย
 - 2.3 การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์
 - 2.4 การทำกิจการที่ถูกรู้
3. ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่
 - 3.1 รายได้จากการประกอบอาชีพ
 - 3.2 เกิดการขยายกิจการ
 - 3.3 เกิดการพึ่งพาตนเอง
 - 3.4 เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการ

3.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กลุ่มอาชีพทางด้านการเกษตรในหมู่บ้านโพนสูงสรุปได้ว่า กลุ่มอาชีพทางด้านการเกษตรแบ่งเป็นทำนา ปลุกผัก ไร่นาสวนผสม เลี้ยงปลา ซึ่งสามารถประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่
 - 1.1 จำนวนเงินของกองทุนที่กู้มาได้
 - 1.2 เงินอื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการมีอยู่
 - 1.3 การหาสถานที่ทำการเพาะปลูกหรือขุดบ่อปลา
 - 1.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 1.5 กำลังในการทำงาน
 - 1.6 การอบรมวิชาชีพ
2. กระบวนการที่ดี ได้แก่
 - 2.1 การหาตลาดที่ดี
 - 2.2 การหาเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์ปลาที่มีคุณภาพ
 - 2.2 การทำบัญชีอย่างง่าย
 - 2.3 การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์
 - 2.4 การทำกิจการที่ถูกรู้
3. ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่
 - 3.1 ผลิตผลมีคุณภาพตามที่ต้องการ

3.2 รายได้จากการประกอบอาชีพ

3.3 เกิดการขยายกิจการ

3.4 เกิดการพึ่งพาตนเอง

3.5 เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งในกิจการ

4. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.1 ผลที่เกิดจากการคิดดอกเบี้ยของกองทุน พบว่า การคิดดอกเบี้ยของกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง คิดในอัตราร้อยละ 12 บาทต่อปี หรือร้อยละ 1 บาทต่อเดือน ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ทำให้เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่กู้ ที่มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำมาใช้ในการประกอบอาชีพ

4.2 ผลที่เกิดจากความล่าช้าในการชำระเงินคืนของสมาชิก พบว่า ในปัจจุบันยังไม่ประสบกับปัญหาดังกล่าว

4.3 ผลที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายนอกหมู่บ้านกับองค์กรภายในหมู่บ้าน พบว่าเกิดการประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันมากขึ้น และเกิดการรวมกลุ่มกันระหว่างกองทุนในตำบลหมื่นไวยเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยเหลือ และดูแลกันในด้านต่าง ๆ และยังก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างคนในหมู่บ้านและตำบลเดียวกัน

5. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

การบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง ทั้ง 4 ข้อ สรุปได้ดังนี้

5.1 การบริหารกองทุนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พบว่า

(1) การเกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ส่งผลให้มีเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน โพนสูง เงินที่ได้จากการกู้สมาชิกส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพที่มีอยู่เดิมเป็นหลัก โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพค้าขาย และบริการ ทำการเกษตร ผู้กู้จะนำเงินไปเพื่อการขยายกิจการ ให้มีศักยภาพในการดำเนินการมากขึ้น

(2) การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง เกิดจากสมาชิกในกองทุนเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่ การทำประชาคมเพื่อจัดตั้งกองทุน คัดเลือกคณะกรรมการออกระเบียบในการบริหารกองทุน การปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ การรับชำระเงินกู้ การจัดทำบัญชี และการตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการจากสมาชิกกองทุน

(3) การเกิดกองทุนหมู่บ้าน โพนสูงส่งเสริมให้หมู่บ้านเกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยหมู่บ้านได้รับสิทธิเต็มที่ในการดำเนินการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของหมู่บ้าน หากเกิดปัญหาใดๆ ขึ้น หมู่บ้านก็จะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิดจากคณะกรรมการและ

สมาชิกทุกคน เพื่อการแก้ไขปัญหาคือเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย แต่หากมีปัญหาที่รุนแรง หรือแนวทางแก้ไขไม่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ก็จะขอรับข้อเสนอแนะ และการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(4) การเกิดขึ้นของกองทุนเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับหมู่บ้านโพนสูง เพราะเงินจากกองทุนสามารถสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน ได้ ลดปัญหาการเป็นหนี้ของนายทุนนอกระบบ และปัญหาการว่างงานของคนในหมู่บ้าน

(5) การเกิดขึ้นของกองทุนสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะกองทุนหมู่บ้านนอกจากลดปัญหาการว่างงานแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดความอบอุ่นภายในครอบครัว เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของสมาชิกจนกลายเป็นกลุ่มองค์กรขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์บ้านโพนสูง

5.2 การมีส่วนร่วมของหมู่บ้านในการบริหารจัดการกองทุนพบว่าหมู่บ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

(1) ขั้นตอนการประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านโพนสูง และการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน ได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนมาร่วมประชุมจนครบองค์ประชุม ทำให้สามารถดำเนินการประชุมต่อไปได้ และในการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน ก็มีผู้อาสาเข้ามาเป็นคณะกรรมการหลายท่าน ในที่สุดจึงได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกมากที่สุดเข้ามาบริหารกองทุน

(2) ขั้นตอนการดำเนินการบริหารกองทุนหลังจากได้รับการจัดสรรเงิน เนื่องจากหมู่บ้านและสมาชิกบางคน เช่น ประธานและคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้มีประสบการณ์ความรู้ในด้านต่างๆ จึงเคยมีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านอื่นมาก่อน จึงเข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะกรรมการ ส่งผลให้การดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(3) ขั้นตอนการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยหมู่บ้านสามารถที่จะตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการได้ตลอดเวลา สามารถเข้าร่วมรับฟังการประชุมของคณะกรรมการเมื่อมีการประชุม และสามารถสอบถามถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกองทุนได้เมื่อเกิดข้อสงสัย

5.3 ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านโพนสูง พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

(1) คณะกรรมการกองทุน บางคนยังไม่ทราบหน้าที่ที่ชัดเจนของตนเอง หรือบางคนทราบแต่ไม่ปฏิบัติ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ไม่มีเวลา เป็นคณะกรรมการแต่เพียงในนามไม่มีอำนาจในการบริหาร ทำให้งานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของกองทุนกลายมาเป็นหน้าที่ของประธาน เลขานุการ และทรัพย์สินเป็นส่วนใหญ่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุป อภิปรายผล

1.1 สรุป

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.1 เพื่อศึกษากระบวนการการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุน ที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้หรือไม่

1.2 เพื่อศึกษาผลดีและผลกระทบในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน

1.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ

1.4 เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะช่วยให้โครงการมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. วิธีการดำเนินการ

2.1 การวิเคราะห์โครงการ

ประเภทของข้อมูล

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของโครงการ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบภายนอก

1.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบภายใน

2. การวิเคราะห์โครงการโดยระบบ เป็นการนำองค์ประกอบทุกส่วนของระบบของโครงการมาวิเคราะห์ จำแนกออกเป็น

2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้น (Input)

2.2 การวิเคราะห์กระบวนการ (Process)

2.3 การวิเคราะห์ผลผลิต (Product/Output)

2.4 การวิเคราะห์ผลกระทบ (Impact)

2.2 ขั้นตอนของการวิเคราะห์โครงการ

การวิเคราะห์โครงการที่มีประสิทธิภาพ สามารถจำแนกเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการดำเนินการ โครงการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์ด้านเทคนิคทางวิชาการและสถานะแวดล้อมของโครงการ อาทิ ความสอดคล้องของหลักการและเหตุผลกับจุดประสงค์ของโครงการนั้นๆ

3. วิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้นที่เข้าสู่โครงการ

4. วิเคราะห์การบริหารโครงการ และการจัดรูปแบบโครงการ

2.3 การกำหนดประเด็นในการประเมินโครงการ

1. จุดประสงค์ของโครงการ (Objective)

2. ความต้องการของผู้ใช้ผลประโยชน์ (Need)

3. รูปแบบการประเมิน (Model)

4. พิจารณาจากสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยการระบุสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของโครงการ

2.4 สิ่งที่ควรพิจารณาประกอบการกำหนดประเด็นในการประเมินโครงการ

1. ระยะเวลาของการประเมินโครงการ

2. ประเภทของโครงการ

2.5 ข้อมูล

ประเภทของข้อมูล ได้แก่

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

แหล่งข้อมูล ได้แก่

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source)

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source)

3. ผลการดำเนินการ

1 ผลโดยตรง ได้แก่

1.1 การพิจารณาผู้ที่ยื่นคำขอกู้ก่อน

1.2 เงินให้กู้ในรอบแรกเพียงพอกับจำนวนผู้ขอกู้ แต่ในรอบต่อมาต้องใช้วิธีการพิจารณาก่อนหลัง

1.3 รายได้ที่ได้จากการปล่อยเงินกู้ ได้นำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้านและคณะกรรมการ

2. ผลกระทบโดยตรง ได้แก่

2.1 จำนวนผู้ที่กู้ได้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการ

2.2 ผู้กู้สามารถนำเงินที่ได้จากการกู้ยืม ไปดำเนินการขยายงาน

2.3 ผู้กู้สามารถดำเนินกิจการของตน ด้วยเทคนิควิธีที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3 ผลกระทบโดยอ้อม ได้แก่

- 3.1 กองทุนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพิ่มขึ้น
- 3.2 หมู่บ้านมีเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้น
- 3.3 เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน
- 3.4 ผู้ก่อเกิดการพัฒนาตนเองมากขึ้น
- 3.5 เกิดการกลับคืนถิ่นของประชากรในหมู่บ้าน

1.2 อภิปรายผล

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อ 1 ชาวบ้านมีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน

วัตถุประสงค์ข้อ 2 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการการเงินทุนของตนเอง

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์ข้อ 4 ทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อ 5 เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนหมู่บ้าน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

ปัจจัยด้านบวก ได้แก่

จากประสบการณ์การบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน โพนสูงที่ผ่านมามีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับการปล่อยเงินกู้ ระเบียบการชำระเงินกู้ การเก็บดอกเบี้ย ในข้อผิดพลาดที่ผ่านมาทำให้เป็นประสบการณ์ในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านในการลองผิดลองถูกครั้งแรก เป็นข้อผิดพลาดที่เป็นกระบวนการนำไปสู่การปรับปรุงงานบริหารกองทุนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ปัจจัยด้านลบ ได้แก่

คนในหมู่บ้านโพนสูงได้มีสภาพเป็นลูกหนี้ ของกองทุนหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก แต่เดิมชาวบ้านอาจจะหนีหนี้จากการกู้เงินมาประกอบอาชีพ จากธนาคารอื่นอยู่แล้ว ถ้าในการชำระเงินไม่ทันกำหนด

หรือขาดทุนหมุนเวียนชาวบ้านจะเกิดปัญหาหนี้สินค้ำจุนทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ตามมา

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนามผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปศึกษาเครือข่ายขององค์กรภายในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ได้แก่ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมประสิทธิภาพและความแข็งแกร่งในการดำเนินโครงการตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายในตำบล

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

- 4.1 สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีมาก
- 4.2 สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์มาก
- 4.3 ชุมชนยกย่องคนทำความดีมาก
- 4.4 สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาก
- 4.5 สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
- 4.6 สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
- 4.7 ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน
- 4.8 ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน
- 4.9 ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุมหรือเสวนา
- 4.10 ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
- 4.11 ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
- 4.12 ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน

5. ผลโดยตรงและผลกระทบต่างๆ คือ

1. ผลโดยตรง (Immediate Result)

- 1.1 จำนวนผู้กู้มีจำนวนมาก จึงต้องมีการพิจารณาผู้ที่ยื่นคำขอกู้ก่อน
- 1.2 เงินให้กู้ในรอบแรกเพียงพอกับจำนวนผู้ขอกู้ แต่ในรอบต่อมาต้องใช้วิธีการพิจารณาก่อนหลัง
- 1.3 รายได้ที่ได้จากการปล่อยเงินกู้นั้นได้นำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้านและคณะกรรมการ

2. ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

- 2.1 จำนวนผู้ที่กู้ได้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการ
- 2.2 ผู้กู้สามารถนำเงินที่ได้จากการกู้ยืม ไปดำเนินการขยายงาน
- 2.3 ผู้กู้สามารถดำเนินกิจการของตนด้วยเทคนิค วิธีที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

3. ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact)

- 3.1 กองทุนเกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพิ่มขึ้น
- 3.2 ชุมชนมีเครือข่ายการเรียนรู้เกิดขึ้น
- 3.6 เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน
- 3.7 ผู้กู้เกิดการพึ่งพาตนเองมากขึ้น
- 3.8 เกิดการกลับคืนถิ่นของประชากรในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 การชำระเงินกู้น่าจะชำระทุกเดือนอาจจะส่งทุกเดือนๆ ละไม่ต้องมากแต่ขอให้มีการชำระได้ทุกเดือน เนื่องจากเงินกู้สูงสุดเป็นเงิน 20,000 บาท ซึ่งจากการสำรวจรายรับของผู้กู้บางคนรายรับในแต่ละเดือนค่อนข้างน้อย ถ้ามีการส่งเงินกู้ทุกเดือนก็จะเป็นการแบ่งเบาการชำระเงินให้กับผู้กู้ได้บ้าง

ข้อเสนอแนะข้อที่ 2 ในการคิดอัตราดอกเบี้ยรายปี ควรที่จะปรับเปลี่ยนเพราะว่าสภาพประชากรส่วนใหญ่ทำนา ทำสวน ดอกเบี้ยร้อยละ 12 ค่อนข้างจะหนักสำหรับชาวบ้านพอสมควร

2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 การจัดการประชุมเกี่ยวกับการบริหารการติดตามผลผู้กู้ ผู้กู้ควรจะทำทุก 6 เดือนเป็นอย่างต่ำเพื่อทำการวิเคราะห์ถึงการนำเงินไปใช้จ่ายของผู้กู้แต่ละรายว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ยื่นเสนอหรือไม่ เพราะเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระเงินคืนทางคณะกรรมการจะได้พบกับปัญหาน้อยที่สุด

2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 จากการเข้าไปสัมภาษณ์ผู้กู้รายบุคคล พบว่ารายรับในแต่ละเดือนค่อนข้างที่จะน้อย และในการเขียนโครงการเพื่อนำเงินไปใช้ประกอบอาชีพนั้น การใช้จ่ายและทุนหมุนเวียนสูง แต่ผลผลิตที่ได้้น้อยมาก ดังนั้น ควรทำการคำนวณรายรับรายจ่ายให้เท่าๆ กันก่อนที่จะตัดสินใจในการนำเงินไปประกอบอาชีพนั้นๆ คือถ้าทำการเกษตร เช่น ทำนาแล้วผลผลิตเมื่อจำหน่าย ได้เงินไม่พอกับการชำระเงินกู้คืน ก็ควรที่จะปรับแผนในการใช้จ่าย ไปสู่แนวทางที่จะได้เงินมารวดเร็วและลงทุนให้น้อยที่สุดเพื่อจะได้มีเงินหมุนเวียนตลอด

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะข้อที่ 1 ในการเข้าไปปฏิบัติงานของหมู่บ้านได้พบปัญหาและแนวทางในการประกอบอาชีพต่างๆ มากมาย ในการค้นคว้าวิจัยน่าจะเป็นงานทางด้านเกษตรเพราะว่า ในปัจจุบันชาวบ้านโพนสูงยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกซึ่งต้นทุนของการทำการเกษตรจะสูงมาก ประกอบกับการปลูกผัก ยังใช้ยาฆ่าแมลงมากพอสมควร ในการศึกษาค้นคว้าอยากให้มีการนำการเกษตรแผนใหม่ และมีต้นทุนในการผลิตต่ำเข้ามาใช้กับชาวบ้านโพนสูง

บรรณานุกรม

- สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2545. ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครราชสีมา : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทศน์ทองการพิมพ์.
- สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2545. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ.
- สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2545. ชุดวิชาการนิพนธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่า ด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนาการพิมพ์ จำกัด
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง. 2544. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โพนสูง. นครราชสีมา.
- สถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. 2544. คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและ ประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ.
- เทคโนโลยีการจัดการ, สาขาวิชา. 2545. เอกสารเพิ่มเติมประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเองชุดวิชา สารนิพนธ์. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2544). ประเทศไทยโดยสังเขป [ออนไลน์]. ได้จาก : http://www.bot.or.th/BOTHomepage/DataBank/Econcond/genecon/5-18-2001-Th-i/At_a_glance_th.htm
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. (2544). จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและ นโยบายสร้างรายได้ [ออนไลน์] ได้จาก : <http://www.thaigov.go.th>
- ประเวศ วะสี. (2544). พลังชุมชนพลังแผ่นดิน. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.1000000baht.com>
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). กองทุนหมู่บ้านปัจจัยสู่ความสำเร็จ. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.1000000baht.com/story/power.html>
- เคลินิวส์, หนังสือพิมพ์. (2545). การจัดเตรคกองทุนหมู่บ้าน. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/education/41298.html>
- โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย. (2545). ปัญหาความยากจน. [ออนไลน์]. ได้จาก : http://www.geocities.com/sk_citizen/problem.html

ค่านิยมของคนไทยต่อสินค้าต่างประเทศ.[ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.neepandin.com>

ข้อมูลกลางป่าไม้, กรม. (2542).ตารางพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย.[ออนไลน์]. ได้จาก : [http://www.](http://www.Nesdb.go.th/nesdb4_th.html)

[Nesdb.go.th/nesdb4_th.html](http://www.Nesdb.go.th/nesdb4_th.html)

กรมพัฒนาที่ดิน, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2542).ตารางความรุนแรงของการชะล้างพังทลาย

ของดินของภาคต่างๆ. [ออนไลน์]. ได้จาก : [http://www. Nesdb.go.th/nesdb4_th.html](http://www.Nesdb.go.th/nesdb4_th.html)

กรมควบคุมมลพิษ, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (2542). ตารางสถานการณ์

มลพิษทางน้ำ ปี 2539-2541. [ออนไลน์]. ได้จาก : [http://www. Nesdb.go.th/nesdb4_th.html](http://www.Nesdb.go.th/nesdb4_th.html)

ตำรวจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). ตารางอัตราการเกิดคดี (จำนวนรายต่อประชากร 100,000 คน).

[ออนไลน์]. ได้จาก : [http://www. Nesdb.go.th/nesdb4_th.html](http://www.Nesdb.go.th/nesdb4_th.html)

ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม.(2545).นโยบาย SMEs. [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://smethai.net/th/>

Thai Farmers Research Center.(2544). ยังเกินดุลแต่ต้องเร่งผลักดันส่งออก ลดนำเข้า. [ออนไลน์].

